

НАЦИОНАЛЕН
АКАДЕМИЧЕН ТЕАТЪР
"ИВАН ВАЗОВ"

ЙОРДАН
РАДИЧКОВ
**ОПИТ ЗА
ЛЕТЕНЕ**

ЙОРДАН РАДИЧКОВ

ОПИТ ЗА ЛЕТЕНЕ

chitanka.info

НАГРАДИ И МЕЖДУНАРОДНИ ГАСТРОЛИ

Пиесата „Опит за летене“ от Йордан Радичков и режисурата на Младен Киселов са удостоени с награди на VI Национален преглед на българската драма и театър през 1979 година.

За образа на Петлето актьорът Антон Радичев получи първа награда за актьорско майсторство на VI Национален преглед на българската драма и театър — 1979 година.

За образа на Матей Нищото актьорът Велко Кънев получи втора награда за актьорско майсторство на VI Национален преглед на българската драма и театър — 1979 година.

С постановката на „Опит за летене“ Националният академичен театър „Иван Вазов“ представи многократно българската театрална култура в различни европейски страни:

Белградски интернационален театрален фестивал /БИТЕФ/ — 1979 година;

Гастрол на сцената на Бургтеатър Виена — 1979 година;

Варшавски международен театрален фестивал — 1980 година;

Берлински международен фестивал — 1980 година;

Атински театрални празници — 1980 година.

ЛЕБЕДИ МОИ

Един циганин имаше няколко циганчета. Те бяха черни като дявола. Веднъж циганчетата се втурнаха в една локва, почнаха да си играят и да се плакнат в нея и станаха по-черни от дявола и по-мръсни от дявола.

Излезе старият циганин пред катуна, видя черните и мръсни деца в локвата и възкликна от умиление: „Лебеди мои!“

Йордан Радичков

ПЕТЪР ДИНЕКОВ

ПРЕДГОВОР КЪМ „ОПИТ ЗА ЛЕТЕНЕ“

Отново се срещаме с пиеса на Йордан Радичков, за да потвърдим още веднъж, че той е един от най-оригиналните съвременни български писатели и в белетристиката, и в драматургията.

Йордан Радичков издава първата си книга преди двадесет години „Сърцето бие за хората“ /1959/ и оттогава до днес той показва удивителна плодовитост. Цяла редица книги свидетелствуват за необикновения му талант: „Прости ръце“, „Обърнато небе“, „Горещо пладне“, „Неосветените дворове“, „Козята брада“, „Водолей“, „Барутен буквар“, „Скални рисунки“, „Всички и никой“ и др. Към тях трябва да се прибавят и четири пиеси: „Суматоха“, „Януари“, „Лазарица“, „Опит за летене“.

Радичков се показва като великолепен разказвач. Безспорно той развива една традиция, създадена от такива майстори като Ив. Вазов, Елин Пелин, Йордан Йовков, А. Каралийчев, Чудомир, но това не е достатъчно, за да се обясни неговото голямо майсторство. Изворите на това майсторство са преди всичко в изкуството на народа да разказва, отразено както във фолклора /приказки, легенди, предания/, така и във всекидневната народна реч. Радичков произхожда от край, където са се разказвали много истории. „И понеже много са шетали хората, навсякъде са скитали, участвували са във войните, историите обикновено се разказваха от мъжката част“.

Съвсем ясно е, че поетиката на Радичковите разкази е близка до народните разказвателни похвати. Неговите герои произхождат от село и живеят главно на село. Радичков ги рисува в непосредствената им среда, с цялата им духовна и материална атмосфера, в един свят, населен от народната митология. Те са наивни, прости, понякога дори примитивни, с развито въображение, на което постоянно се опират. Но това не са безнадеждно изостанали хора, откъснати от големите промени, които се извършват в нашия съвременен свят. Това личи дори в езика им, в който са проникнали нови понятия и технически

термини. Този почти приказен свят на суеверията и народната фантазия, подчинен на свои закони и своя логика, се сблъсква, със съвременната цивилизация. В душевността на Радичковите герои, отличаваща се със забележителна устойчивост, се появяват пукнатини; старо и ново се докосват и остро и се сплитат. Писателят показва как старото умира и се ражда новото. Този процес не е лек, той е продължителен. Радичков го наблюдава внимателно, обикновено с усмивка, защото вижда причудливите форми, които се раждат от сблъсъка. За да ги изобрази, той най-често прибегва до гротеската и хумора.

Малко неочаквано от разказа Радичков премина към драмата. Успехът на „Суматоха“ го окуражи. Зрителят отначало бе изненадан и дори смутен: това нова драматургия ли е, или просто авторът не е овладял драматургичните закони? Защото Радичков не се подчини на установените сценични форми; от разказите си пренесе не само сюжети и герои, но и самия разказ, вплитайки го в действието, с цяла редица негови особености, които тук намериха дори по-ярък израз например повторението и вариантноста, тъй характерни за фолклора. Упоритостта на Радичков да върви по свой път ни показва, че се касае за нова драматургия, твърде трудна за режисьора, актьора и зрителя.

„Опит за летене“ е продължение на този Радичков път. Това е пиеса колкото реалистична, конкретно битова, толкова и иносказателна. Наистина народният живот е нарисуван в твърде примитивните му битови форми, в предивоенната застояла атмосфера на бедните планински Аврамови махали. Тук отново изпъква умението на Радичков да ни покаже този селски свят в многобройни, пъстри, колоритни образи на хора с различна жизнена съдба, с душевност, която ни поражда понякога със своята ограниченост и примитивност. Но и в драмата този изостанал свят се сблъсква със съвременната цивилизация, представена с един символ — отвързалия се баражен военен балон, който се появява над Аврамови махали. Това е неочакван пришълец от другия, непознатия свят, от една техническа действителност, която звучи като осъществена приказка. Но балонът е същевременно зловещият знак на войната с цялата нейна жестока безчовечност. Как ще реагират жителите на Аврамови махали? Тук се проявява голямото майсторство на Радичков — да покаже с много хумор и ирония почти абсурдната наивност на тези хора, смешните

положения, в които изпадат, недоразуменията, които преживяват, но заедно с това да разкрие тяхната доброта и вътрешно благородство / контрастът с грубостта, тъпотата и жестокостта на полицията е съвсем очевиден/, силата на тяхното въображение и способността им да мечтаят за възвишеното. Радичков стига до широки обобщения и насища пиесата си с неподправена поетичност.

Чистата мечта е присъща тъкмо на хората от народа. Неслучайно един от Радичковите герои заявява: „Много е лошо да се опитомиш, господин старши! Опитомиш ли се, съвсем преставаш да хвърчиш!“ Тези мирни хора, орачи и копачи, пастири, събирачи на билки, косачи и селски ковачи — по думите на даскал Киро — имат една привилегия: въображението, което населява света със самодиви и змейове, праща Крали Марко да разсича облаците и да освобождава три синджира роби, кара ги да се борят с вещици и зли сили и да мечтаят в приказките си да летят. Умният и образован човек никога не ще се юрне да гони скитащи балони, а още по-малко ще полети с непознат балон по небето. Умният и образован човек може само да се усмихне снизходително и да каже още по-снизходително: „Гледай го ти, пустото му простолюдие, какви ги измисля“.

Радичковите герои заплащат жестоко опита си да полетят. Но даскал Киро казва: „Който хвърчи, той и пада, господин старши. Не се преодолява лесно гравитацията“. Мирните хора от Аврамови махали не се отчайват от неуспеха си. В края на пиесата те наблюдават с радост перушинката, която лети, а даскал Киро се провиква: „Пак полетяха младите!... Дойде вечерникът и полетяха!“. С това не се изчерпва цялото идейно съдържание на пиесата на Радичков. Нейната драматургична форма е непривична: реалистична и фантастична едновременно, весела и тъжна гротеска, пълна с парадокси. Радичков се забавлява с човешките слабости и недостатъци, разсмива ни и ни удивлява със своите приумици. Сън или приказка? Както щете. Но едно е вярно: писателят не е безразличен нито към поезията, нито към доброто и благородните стремежи у хората, както не е безразличен и към злото, свързано с едно време, което е вече история.

академик Петър Динеков

МЛАДЕН КИСЕЛОВ

ВИНАГИ ИЗНЕНАДВАЩИЯ РАДИЧКОВ

Историята, разказана в „Опит за летене“, не е еднозначна. Тази пиеса не е повод да се разиграе една елементарна клоунада. Радичков е клоун, разбира се, но клоун с мащабите на Чаплин — оня, смешния човек с тъжния поглед. Искане ни се в нашето представление да има повече въздух, мечтателност, поезия, тъга. Да бъдем пределно прости в подхода към всеки образ. Но да помним, че сред нашите герои няма „прости“ хора. Смяташе се, че Йордан Радичков е само певец на простолюдието. Слава богу, това отмина. Този писател се занимава със сложни неща, по-точно — със сложния живот на простия, обикновения човек. Ако успеем да напишаме този сложен жизнен подтекст на героите, тогава спектакълът ще светне отвътре. И зрителят ще може да каже: да, това са познати, вълнуващи неща, неща от моя живот. Да избягаме от схемата, дори от най-оригиналната схема — ето една достойна артистична задача. Да се приближим до живота с неговата невероятна сложност и пълна липса на схеми. Да не четем на зрителя морал, да не му сочим с всезнаещ пръст как трябва да живее и как не, а да го привлечем към богатото мислене на Радичков, към мъдрите му смешки, към трагическите му прозрения. Изводът от пиесата, „моралът“ прозира между думите, без да е директно изразен с думи — ето още едно голямо качество на Радичковата драматургия. Неговият начин на работа в този смисъл, според мен, се асоциира с върховите постижения на писателите — драматурзи от нашия век.

Тази пиеса е вълнуваща преди всичко с простата случка, разказана в нея. Едни хора, опиянени от възторг, са бити с камшици за това, че са хора, за това, че са се „отпуснали“ за миг и са опитали от забранения плод на свободното летене.

Много интересно е да се разгадае особената тъкан на тази пиеса. Какво представлява тя като тип театър? Как да се подходи тук, за да се запази очарованието на текста и едновременно да се разгърне такава

игра, която да действа сама по себе си? Трудно наистина, но затова пък прекрасно като задача.

Голяма стойност за нас има игровата ситуация. В пиесата се случва нещо, което достатъчно провокира нашата способност за вълнение. Едни хора се опитват да полетят и това завършва жестоко. Но пребити, унижени, смлени, те запазват жива мечтата си да летят отново.

В пиесите на Йордан Радичков е скрит особен театър. Той не е подчинен на литературата, не е на втори план, както някои смятат, когато стане дума за тези пиеси. Неговите герои непрекъснато са в остра, дълбоко конфликтна ситуация или против нещо в себе си, или против съседа, или против самата природа, която е направила човека толкова несъвършен, толкова крехък. Но в начина, по който Радичков води и изразява тези конфликти, няма нищо преднамерено или дидактично. Той ни ги представя с такъв хумор и с такова човешко съучастие и великодушие, че ние неусетно потъваме в тях, откривайки вътре себе си, своите лични, интимни конфликти. А това вече е ефектът на истинския театър.

Човешкият конфликт е главното нещо в нашето представление. Ние разиграваме една история, която може да се случи с всеки нормален човек. Търсим пределната достоверност на разказа. Разбира се, на сцената трябва да излязат оригинални, изненадващи човешки типове, но при това с напълно разбираеми вълнения и постъпки. Мисля, че това е пътят, за да бъде представлението ни „радичковско“.

Младен Киселов

ЧАВДАР ДОБРЕВ

ИЗКУСТВОТО НА ПАРАДОКСА

Когато става дума за изкуството на смеха, не мога да не говоря за драматургията на Йордан Радичков, нашия голям белетрист, чието име вече влиза в новата история на националната ни драматургия. С „Опит за летене“ той бележи съществен момент в развитието на жанра. Неговата творба побира широките възможности на парадоксалната мисъл, която провокира традиционните ценности, открива променения им смисъл или ги зачерква като ненужни, използва народните поверия, легендите, митологическото наследство, за да изгражда нови митове — с цялото вдъхновение на първотворчеството и с нескритата ирония на съвременника.

Радичков възкресява народната култура на Средновековието и възраждането, нейната игрова стихия и площадна импровизационност, нейния демократизъм и открита саркастичност. В пиесите му съществува блян по изкуството на хистриона, на клоуна, по многоликостта на театрална маска. Така тази драматургия синтезира смеха и лириката, сюжетното повествование и тенденциозно очертания фрагмент, което ѝ придава качествата на полифонично изкуство с многообразието на темите и проблемите, с лайтмотива и възможните отклонения от основната идея.

Драматургията на Радичков наистина е отворена, тя абсорбира жизнени асоциации отвън и същевременно дава поводи за многогласно интерпретиране от страна на публиката и критиката на собственото ѝ съдържание. Тя се изгражда като слово върху принципа разказ на народния, фолклорен анекдот, с фабулиране на случката, с образното ѝ представяне, с интереса към събеседника и неговите реакции, с импровизационната заразителност при поднасянето на пластически богатия детайл. Този разказ обаче не е толкова наивен и безкористно поднесен от Радичков. Той крие различни значения, отричащи се по начало взаимно. До високите пластове на съзнанието, или по-точно в самите тях, съществуват значения от „ниските“ измерения на

действителността; романтичното настроение непременно съжителствува с трезвостта, патосът с иронията, смехът с интимното, споделяне, възвишеният полет с ужаса от падането, пречистването с греха. В подобна многоизмеримост на състоянията, натежала от гроздите на асоциативните връзки, Радичков успява да изгради основните си теми, да внуши главния смисъл на творчеството си — за живота, който е вечен и многообразен, непрекъснато променящ се, пулсиращ, за неговата стихийна красота, дар на природата, за безразличието му към нашите морални норми, но и за своеобразния му ангажимент към духовното чедо — човека. За това, че човекът трябва да бъде верен на щедрата природа, че той е несъвършен, но с пориви към съвършенство, че дори и в най-отчайващите положения е способен за предназначението си, за божествената си искра, както е в състояние и в пориви към красотата да разкрие белезите на нищожеството, на страха и на компромисите. Тази пантеистична философия се изправя пред кардинални въпроси — в каква степен да покровителствува порока, щом той е също човешко качество, доколко да вярва на благородството, щом зад него се крие и низостта, в каква степен човекът е необходимо да бъде само наблюдаван като част от великата майка природа и в какви граници трябва да бъде оценяван, съден, критикуван.

В „Опит за летене“ Йордан Радичков се занимава и с тези проблеми. Във философски план той разглежда на три нива категорията „летене“ — в сферите на индивидуалното, на националното и на общочовешкото битие. Общата логика на пиесата се свежда до три основни момента — хората искат да летят, те летят и търпят наказание заради това, че са летели. Характерът на тези три основни структурни звена в пиесата е различен. В началната част героите наистина преследват една цел — тя е илюзорна, но и материална. У тях се пробуждат поривите към издигане над всекидневието, но в същото време ги владее и желанието да се доберат до целта без риска на летенето. Попадането в орбитата на другите светове става колкото по тяхно желание, толкова и по волята на обстоятелствата. Актът на летенето обаче не може да бъде отречен. Героите политат и се откъсват от реалността, изживяват нови чувства и мисли. И сега обаче изпъкват въпросителните: в каква степен това летене е миражно, плод на фантазията и доколко е истинско, дори и

във физическото значение на думата, какво става с образите по време на този полет. Те не остават ли в значителна степен същите, както и преди излитането, или в тях се извършва промяна? А може би става дума само за това, че твърдите форми на съзнанието при нехарактерните обстоятелства, при активизирането на въображението се разместват, дава се по-голям простор на „добрия човек“, ако използваме терминологията на Брехт, без да се променят акциите на лошите, прагматично ограничени човешки качества...

Когато героите слизат на земята, те изгърпяват волята на насието. Защо ги наказва? Защото са дали простор на въображението ли? Сигурно заради това. Но героите едва ли се разкриват само като идеални образи, те продължават да си бъдат прагматични, земни, да водят своята игра, да се съгласяват с компромисите. Следователно резултатът като че ли не е толкова голям и очевиден. И тъкмо сега Радичков разкрива ядрото на основната си мисъл. Тя е особено важна: човекът е по-силен от своите поробители. Оръжие е неговото въображение, което е в състояние да променя действителността. Поробителят разбира опасността за себе си — въображаемият опит може да се превърне в тренировка за истинския. С оглед на народопсихологията заслужава да се припомни, че българинът е издържал векове наред на робското насилие и поради това, че се е приспособявал към обстоятелствата, за да надделее в един момент над тях и да съхрани трайната си същност. Дори и малките победи на духа трябва да се оценява по достойнство.

За разлика от други свои пиеси, като „Януари“, например, където Радичков оставя повече простори за метафизическите решения, „Опит за летене“ е значително по-определена в социално отношение. Времето, през което става действието, е периодът на Втората световна война, епизодите се конкретизират в едно планинско селце Аврамови колиби, доминиращо значение имат предмети, като баражния военен балон, полицията също е точно обозначена. Радичков постига локалната, политическата и социалната конкретност, като противопоставя на фашистката полиция колективния образ на народа. На тази основа той разширява постепенно художествените значения и стига до символни височини: за родовите качества на българина, за неговия национален характер, за начините, по които той удовлетворява копнежите си по свободата, за силата на неговото въображение като

съпротива на стереотипите в общественото битие. А по-нататък Радичков ни убеждава и в универсалността на ситуацията: човекът, който решава вън от себе си, но и вътре в душата си противоречията на времето и се разкъсва между въодушевлението и скептицизма, за да извърши все пак достойния акт на летенето или поне да изпробва строителните възможности на въображението.

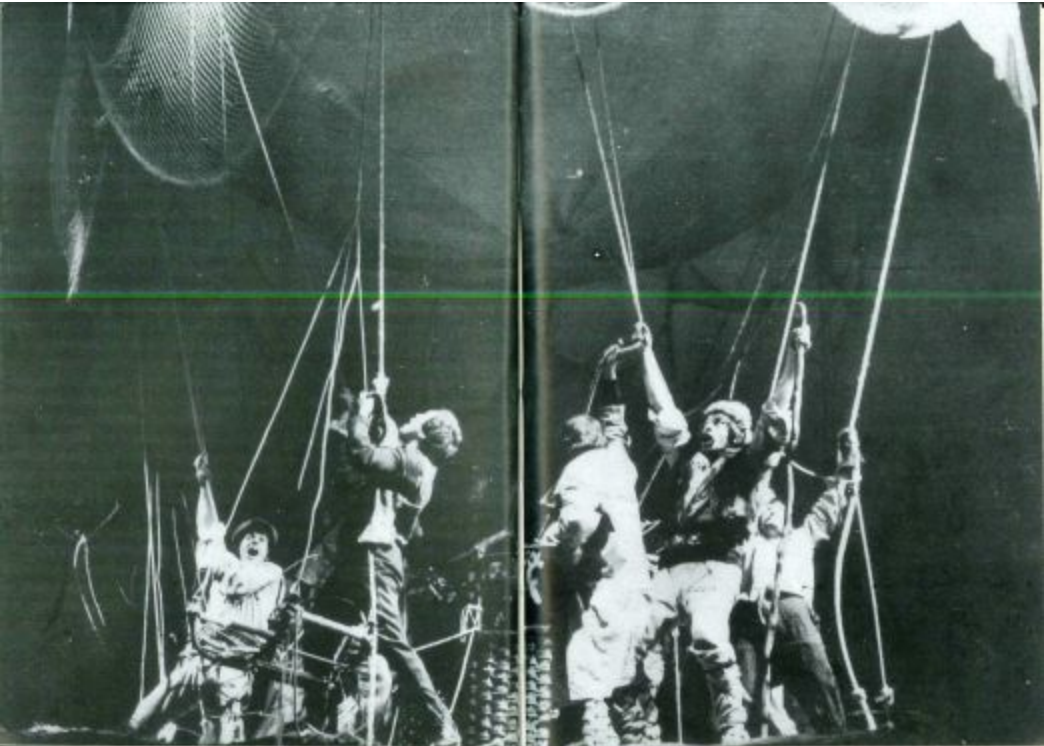
Изглежда творчеството на Радичков крие някаква тайна. Как да се обясни фактът, че отделният анекдот, безсмислен сякаш в буквалния си вид, на друго равнище придобива многозначни обеми? Защо отделните фрагменти, наредени един до друг, много често не притежават не само сюжетна, но и смислова връзка, а като цялост постигат спойка? Защо думата, извадена от нейния контекст, понякога е неразбираема? В какво е магията, че всички тези елементи съдържат толкова сериозни сценични възможности?

Едва ли може да се даде точен отговор на тези въпроси. Може би трябва да се обърнем и към принципите на монтажното мислене във връзка с ролята на обединяващата идея. Над сюжетните откъси у Радичков явно е, че доминира идейният проект. Дамата или фрагментът в неговата драматургия също не бива да бъдат приемани на доверие, еднозначно, те са „амбивалентни“ по своя характер, в самата си структура носят противоречието, но и интелектуалното решение, и наред с това крият отенъците на притчата, на иносказанието, изпълнено със символизиращи намеци. Има и още нещо. Не би ли трябвало да предположим, че тези слова са твърде реактивни по отношение на външните значения, с които се срещат — дори и към тези, които възникват в съзнанието на публиката? Нима така те не се обогатяват и съответно индивидуално пречупват според нагласата на възприемателя?

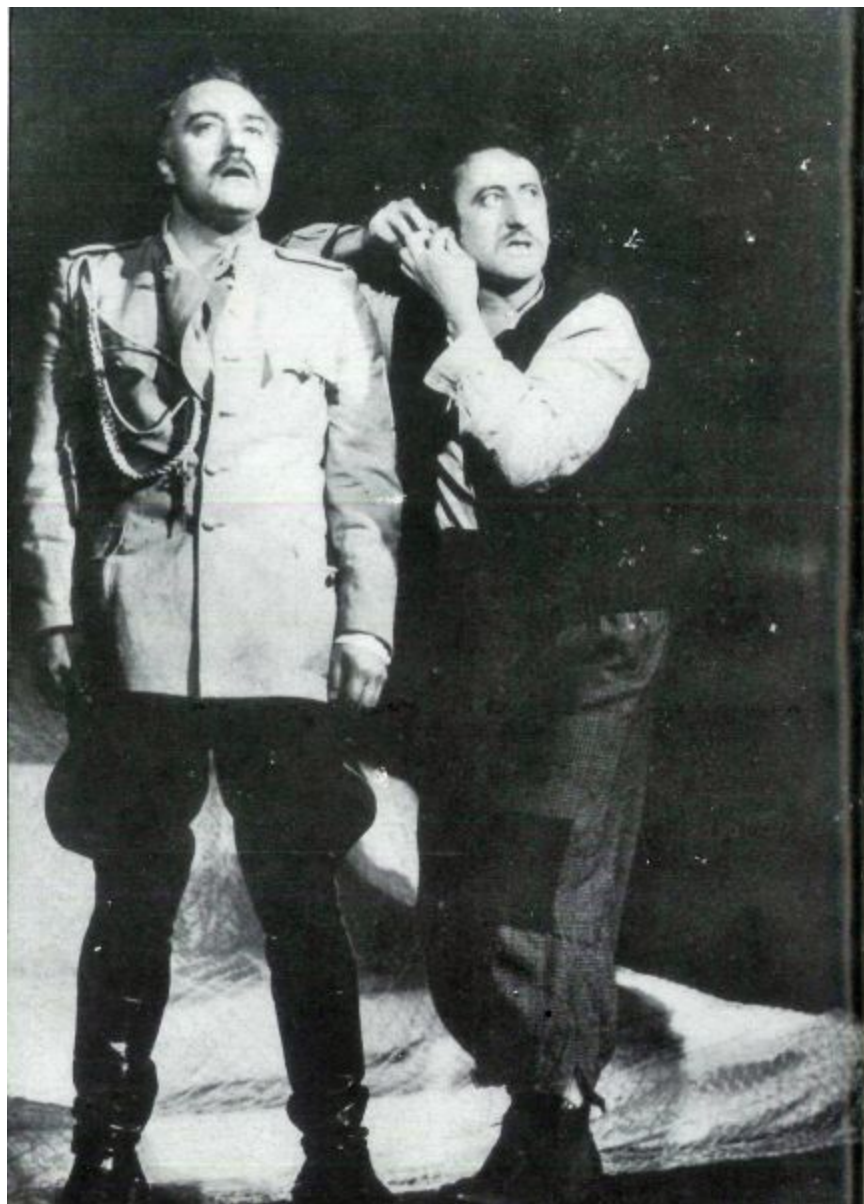
А може би става дума и за едно усещане, свързано с по-старите езикови образования, съхранени в народната памет? Защото Радичков, като възстановява многопластовата природа на словото, като усилва неговата функция на носител на действието, като подчертава сетивната му първооснова, открива и нови възможности за играта като колективно обобщение на живота. Уповаването върху езиковите блокове има общо със законите на сценичното изкуство и в този смисъл, в който театърът при досега си с драматургията определено я обеднява, като избира само един или някои от възможните варианти за

интерпретация. Но на друго, по-сетнешно равнище чрез изкуството на актьора той възстановява загубените асоциативни, връзки. Активизирането на игривото начало, на театралното действие, вероятно се съдържа и в тези скокове от видимостта към същината, в тези опити да се разкрепости въображението и да му се намери образен многозначен еквивалент, да се извади словото от обичайната му среда и да се раздвижи, оживи, да попадне в необичайни релации.

Чавдар Добрев — доктор на изкуствознанието

ЛИЦА

Даскал Киро
Илийко
Бай Хаджи Аврам
Матей Нищото
Аврам Совалката
Игото
Петър
Павел
Бабина душица
Аврамчето
Аврамовица
Полицай

УЧАСТНИЦИ В ПРЕСЛЕДВАНЕТО НА СКИТАЩИЯ БАЛОН

ПЪРВА ГРУПА ПРЕСЛЕДВАЧИ:

1. **ДАСКАЛ КИРО**, стар човек, бивш учител, пчелар, възрожденец по дух;
2. **ИЛИЙКО**, младоженец, хвърчащ в облаците;
3. **БАЙ ХАДЖИ АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯТ**, църковен настоятел, опитомител на врана, малък хаджия, тъй като е ходил на Светата Рилска обител;
4. **ПЕТЛЕТО**, ковач и налбантин, наричан още *Див Петел*;
5. **МАТЕЙ НИЩОТО**, с бълха в ухото.

ВТОРА ГРУПА ПРЕСЛЕДВАЧИ:

1. **АВРАМ СОВАЛКАТА**, прекупвач на кози, извънредно подвижен човек, който постоянно има по някой трън в петата си;
2. **ИГОТО**, козар, силен и величествен;
3. **ПЕТЪР**, тих козар, апостол, при нужда си слага очила;
4. **ПАВЕЛ**, тих козар, апостол, брат на Петър. Те са заети с едно каче, когато се налага изпълняват санитарна роля, като вадят тръните от петите на Совалката;
5. **БАБИНА ДУШИЦА**, стар човек с очила, билкар.

ТРЕТА ГРУПА ПРЕСЛЕДВАЧИ:

1. **АВРАМЧЕТО**, новобранец в тридневен отпуск, в полувоенна лятна униформа, присъединил се към гонитбата на балона;
2. **АВРАМОВИЦА**, величествена жена, орлица на Аврамови махали;
3. **СТАРШИ**, командир на полицейски ескадрон.

В СЪБИТИЯТА УЧАСТВУВАТ ОЩЕ:

Един скитащ балон, беглец от фронтите на Втората световна война; спешена конна полиция; моми и невести, които белят платно на реката; детско хвърчило; бълха; опитомена врана с името Момо; ангели, които пренасят душата на един умрял човек от Аврамови махали; група от Влашко с гуцулски пищялки; група сърби с арнаутски пищови и възгласи: „Йебем му богу и богородицу!“; група гърци, изпълняващи тъжна мелодия на струнни инструменти; група турци с ходжа, със зурли и маанета, отделно прахоляка, който вдигат. Тези четири групи трябва да символизират Балканите, които не остават безучастни при появата на скитащия балон. Те ще присъствуват само звуково, като едната мелодия сменя другата. Най-високо сред Балканите е нашата група от преследвачи, тъй като ние сме в самия център на полуострова.

ВРЕМЕ НА ДЕЙСТВИЕТО:

Втората световна война.

МЯСТО НА ДЕЙСТВИЕТО:

Аврамови махали, разхвърляни живописно по билото на Балкана.

*Първата група от преследвачите е облечена разнородно, според характера на всеки един от героите, само шапките са еднакви — сламени. Втората група от преследвачите са белодрешковци, с кожени калпаци, само **Бабина душица** — билкарят е с каскет. Освен каскета, той носи и чувал с билки. Апостолите **Петър и Павел** през цялото време на гонитбата и летенето носят със себе си каче с мляко, предназначено за мандрата. Останалите козари са с геги в ръцете — това ще улеснява актьорите, тъй като много често на българска сцена може да се забележи, че актьорите не знаят какво да правят с ръцете си и къде да ги денат, а щом имат геги в ръцете това ще бъде улеснение за тях. Групата на момите и невестите е облечена в ризи — препуценици и в сукмани. Те трябва да имат хубави гласове, защото ще пеят песента: „Билия платно белеше“, и да са пластични, тъй като ще покажат ритуално белене на платно.*

В звуковата или интонационна среда по време на гонитбата и гибелта на скитащия балон първо място заема мелодията на балона, ту нежна, ту бодра, ту замислена или пък бунтовна или гневна. Тя трябва тъй да е градирана, че постепенно да завладява и увелича участниците в преследването, за да може, когато те полетят над Балканите, да се включат постепенно и да затананикат без думи или да заподсвиркват мелодията. Музикалната тема ще остане да звучи интензивно и след гибелта на балона.

*Тъй като сме сред Балкана, ще прибъгваме до помощта на ехото. Въздушните течения в планините са почти винаги възходящи, ако духнем птича перушина, тя ще се понесе нагоре към небето, ако пуснем хвърчило, то ще се поеме нагоре, ако духнем глухарче, неговите нежни парашути ще се поемат нагоре. Балканите са обиталища на летателни идеи, там духът на човека се рее високо в облаците и всеки от героите поне веднъж е летял на сън. Активната част от летенето ще се изпълнява от младите актьори, доколкото ги има в театъра, а актьорите от средното поколение ще участвуват преди всичко словесно и статично /например двамата апостоли **Петър и Павел** ще летят разположени удобно вътре в качето/, защото средното поколение в българския театър натежса и се отказва от пластически израз. Пък и по-старите са реалисти, а младите все още хвърчат из облаците, и ако с единия крак са на земята, с другия са на небето. У младите имаме още и желанието да се покажат юнаци пред момите и невестите от Аврамови махали.*

Тази хроника има скромната задача да покаже как от реални събития простолюдието създава митове. Всички митове са създадени от простолюдието, смесица от въображение и невежество, и една постоянна мечта човек да се откъсне от мизерния и презрян земен живот. Като се осветлява и стопля чрез човешката душа, презрения и мизерен живот започва да звучи почти баладично и засиява с чисто човешка светлина.

ПЪРВА КАРТИНА

Бай Хаджи Аврам Опитомителя, църковен настоятел и малък хаджия, разказва историята относно опитомяването на враната. Опит да се подплаши опитомената врана. Появата на **даскал Кирос** с малък мех за опушване на пчели, придружен от **Петлето**. **Петлето** носи топло, току-що снесено яйце. **Матей Нищото** обяснява на присъстващите жители на аврамови махали как е влязла бълха в ухото му. В Небето се появява **скитащия балон**, избягал от фронтите на Втората световна война. Преследващите пускат димна завеса с пушилката за пчели и успяват да се скрият в нея. **Петлето** счупва току-що снесеното яйце.

На сцената на преден план са, Илийко младоженеца и Матей Нищото. Илийко държи на дланта си калинка. Матей Нищото я побутва със сламка. Двамата са обърнати с лице към публиката, за да покажат и на себе си и на публиката накъде и е пътя. В дъното на земята седи Бай Хаджи Аврам Опитомителя със сламена шапка, турена между нозете и Петлето. В шапката има опитомена врана. Петлето държи в ръцете си топло яйце. Кукурига кокошка, пропява петел.

ИЛИЙКО. Калинке-малинке, покажи ни накъде е пътя!
Калинке-малинке, покажи ни накъде е пътя!

МАТЕЙ НИЩОТО. Към невестата ти е пътят! Аз да имах невеста, все към нея калинката щеше да ми показва пътя.

ПЕТЛЕТО. Кога аз река да пусна калинка, все към бабички.

ИЛИЙКО. Щом посегне да посочи бабичка, аз веднага я прибирам в джоба! (прибира внимателно калинката.)

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Гледай ти, калинка, нищо и никаква твар, а хвърчи! А мойта врана не хвърчи!... Крила, опашка, перушина... съвсем е истинска, а не хвърчи.

ПЕТЛЕТО. Да беше снасяла по някое яйце, бай Хаджи Авраме. Моята кокошка не хвърчи, но виж какво яйце ми снесе, бас турям, че е с два жълтъка.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Ти, Петле, приказваш като най-глупав човек, изглежда, че започваш да изкукуригваш! Може ли петел яйца да снася!

ПЕТЛЕТО. То се знае, че не може! Петелът яри, кукурига, прикътква всичките кокошки, а яйцата — то се знае, че е женска работа. Ние, бай хаджи Авраме, се знае, че предимно разкукуригваме, а кокошките се знае, че предимно носят! *(показва яйцето на всички.)*

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Тогава как искаш враната да носи, когато тя е мъжка и се казва Момо. Аз не искам никакво яйце от нея, искам да я науча само да хвърчи, защото съвсем забрави да хвърчи! Как може една най-проста буболечка да хвърчи, а враната да не може да хвърчи! Изглежда, че съвсем отвикна. Много се опитоми и се привърза тя към нас, съвсем забрави да хвърчи, дори с крила не помахва!

ИЛИЙКО. То, ако погледнеш, бай хаджи Авраме, и човекът се опитоми и забрави да хвърчи, само гдето му остана с ръце да ръкомахва. Даскал Киро казва, че например всички ние сме били хвърковати, после маймуни сме били, риби и влечугове, после не знам какви... и така нататък, та сме я докарали до тука — ни риби, ни влечугове, ни хвърковати!

МАТЕЙ НИЩОТО. Човек не е шумка бе, Илийко, за да хвърчи! Мигър може човек да седи като суха шумка върху земята и откъде какво се появи вятър, да тръгне с него да хвърчи! А това за влечуговете, съвсем не го разбирам и не вярвам някога да е било!

ПЕТЛЕТО. Как не!... Ако е някой тих вечерен вятър, да подхвъркнеш тогава малко с него над Аврамови махали, няма да е никак лошо! Дори на покрива да подхвъркнеш само горе, пак няма да е лошо! Ами ако са луди ветрове и те емнат по Балканите, кой ги знае къде ще те отвоят!... На едната страна кацата, на другата ти страна шушоните, на третата страна сам тебе отвяват и внимаваш ти и се чудиш — главата ли да овардваш, яйцето ли да овардваш! А относно влечуговете — това никога не е било!

ИЛИЙКО. Аз и без вятър си хвърча из облаците!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Ти си младоженец, Илийко, на млади години всеки е хвърчал! Ей го и Момо, на младини и той хвърчеше, но полека-лека животът го спеша. Рано или късно, животът всекиго от нас спешава, Иш, Момо, иш, иш!

*Гърбом от групата влиза **даскал Киро** с мрежа против пчели на лицето и с малък мех, който изхвърля пушек. Пчелен рояк бръмчи и вие около него, **даскал Киро** размахва меча, разгонва разсърдените пчели от себе си.*

ПЕТЛЕТО. Аз откакто се помня съм все спешен и съм пайванисан край духалото и наковалнята. Искри хвърчат навсякъде из виднята, а аз ни веднъж не мога като искрите да се разхвърча. Баща ми беше по-летлив човек, рядко се задържаше покрай духалото и наковалнята, все нанякъде отлиташе. Той никога не питаше къде. Стига само вятър да се появи, веднага се понася въз него. Той разбираше от ветрове. Той можеше през комина дори да излети, стига само някой вятър нощем да подсвирне в комина. Него ветровете го познаваха, а и той от своя страна ги разпознаваше, за това често излетяваше нощем през комина. Ей тъй, плесне с ръце (*удря се по бедрата.*) и излети!

ДАСКАЛ КИРО. Той беше лунатик!

ПЕТЛЕТО. Да, той беше много летлив човек и лунатик. Такъв сега не можеш срещна никъде, няма ги вече такива хора като баща ми, гдето непрекъснато влетяват и излетяват през вратата, а ако вратата не достига, почват да влетяват и да излетяват през комина. Права е приказката на бай хаджи Аврам, че много се спеша човека. Е-ех, какъв лунатик беше баща ми, такъв със свещ да дириш, не мож намери! Полунатик от него нямаше в Аврамовите махали! Никой не можеше него да го спеша, както бай хаджи Аврам е спешил враната, та се чуди сега как отново да я разхвърчи!

МАТЕЙ НИЩОТО. С подплашване! Ако се хвърлим и я подплашим ще излети като костилка от капата! (*прави знак на Илийко, двамата с викове: „Иш!... Иш!...“ се нахвърлят върху капата*) Не излетява!

ДАСКАЛ КИРО. Опитомила се е, затова не излетява! (*сваля мрежата против пчели.*) Где да можех аз пчелите така да опитомя, така че да не жилият!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Тя съвсем се опитоми, даскал Киро! Беше се научила да яде череша, жената ме подмами — гръмни с

пушката отгоре и, не се сдържах и гръмнах. Тя падна от черешата, но не умря, а тръгна право срещу нас. Върви, накуцва и се подпира на едно крило, в крилото беше ударена, а и по причина на зашеметяването не ни съгледваше. Петелът и котката веднага се нахвърлиха върху нея, но като удари тя наляво и надясно с клюна, нападателите се изпокриха. Вързахме я в двора, жената донесе вода и хляб, детето много се зарадва, почна да ѝ вика: Момо, Момо, и враната полека-лека свикна с нас, крилото ѝ зарасна, тръгна да се разхожда из къщи и стана съвсем питомна! *(От тук насетне Матей Нищото започва да подскача на един крак, като удря с длан ухото си. Той се върти в кръг около четиримата, без да им обръща внимание. Четиримата също започват да се въртят, следейки подскачащият човек. Неговото поведение ги озадачава.)*

ИЛИЙКО. Ти, бай хаджи Авраме, с тая врана може да обикаляш из панаирите. Като най-прочут опитомител ще се показваш, сума пара ще спечелиш! Тая врана ще прави чест на всякой панаир. Всички ще говорят за бай хаджи Аврам Опитомителя! Какво му става на Матей Нищото, подивява ли, какво друго може да му стане... *(Като подскача на един крак, сякаш изтръсква вода от ухото си, Матей Нищото извива глава нагоре към небето и се вцепенява, застанал на един крак. Той отваря устата си, помъчил се е да извика, но викът е заседнал в гърлото му. Откънтява небесен звук. Един по един хората заобикалят Матей, разглеждат го отблизо, сякаш за първи път го виждат.)*

ПЕТЛЕТО. Какво му стана на човека, даскале?

ИЛИЙКО. *(побутва го с пръст.)* Той се е вцепенил!

ДАСКАЛ КИРО. Матее!... *(повдига брадата му.)* Какво така се вцепени!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Да не го е ухапала пчела по езика! Я, Илийко, му измъкни езика да погледнеш. Ако го е ухапала пчела, той може да се задуши!

ИЛИЙКО. *(измъква езика на Матей, въпреки отчаяната му съпротива.)* Не го е ухапала пчела! *(вика силно в ухото му.)* Проговори, бе, идиотин с идиотин, какво се блещиш като идиотин!

ПЕТЛЕТО. Той сигурно е загубил слуха си и не чува *(вика силно в ухото му.)* Бау!... Не чува!... Дайте да му пуснем кръв! *(Матей прави отчаяни жестове с ръце — не иска да му се пуска кръв.)*

ДАСКАЛ КИРО. Да не е забравил да диша!... Дишай дълбоко!

ИЛИЙКО. (изважда джобно ножче, отваря го.) — Кръв, да му пуснем кръв! Не виждате ли, че човекът ще пукне пред очите ни, защо се туткаме!

Всички се нахвърлят да повалят Матей Нищото, той се съпротивлява отчаяно, ръкомаха и рита, най-после се отскубва от своите мъчители. Ръкава на ризата му остава в ръцете на Илийко. Матей Нищото си издърпва ръкава.

МАТЕЙ НИЩОТО. Махай се, бе, идиотин!... Я погледни нагоре в небето да видиш как ще онемеее всички и до един ще се вцепените, и ще забравите да дишате!

Всички поглеждат нагоре и се вцепеняват. Небесни звуци почват да се отронват, посипват се, откъняват, обгръщат от всички страни хората. Те се скупчват бавно, на пръсти, завъртяват се на пръсти в полукръг, започват да отстъпват назад. Като се въртят и гледат нагоре, хората се сблъскват и се вкопчват енергично един в друг.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Второ пришествие ли е това?

ПЕТЛЕТО. Англоамериканец!

ИЛИЙКО. Да не хвърли бомба отгоре ни? Както англоамериканците хвърлят над София.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Я, слушайте... диша като човек!

МАТЕЙ НИЩОТО. Пази се да не смете!

ДАСКАЛ КИРО. Ама, че чапкънин!

МАТЕЙ НИЩОТО. Идиотин!

ДАСКАЛ КИРО. Баражен балон е. Такива балони охраняват военни обекти, преграждат пътя на самолетите. Колко е красив!

ИЛИЙКО. Какъв е голям. Той е по-голям от сеновал!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Да се чудиш как такава голямо нещо може да хвърчи! Без крила!

ПЕТЛЕТО. Те сигурно затова го връзват с въжета, за да не отхвъркне! Глей що въжета, що нещо. Ако рече целите Аврамови махали може да овърже!

МАТЕЙ НИЩОТО. За какво ли идва при нас? Той не е тръгнал току-тъй, изглежда, че иде специално за него.

ДАСКАЛ КИРО. За нищо специално не идва, просто се рее в пространството. Откъснал се е от фронтвете на Втората световна война и е тръгнал да скита. Обикновен скитащ балон.

ПЕТЛЕТО. Той ако падне с него могат да се облекат целите Аврамови махали!

МАТЕЙ НИЩОТО. Не пада!

ИЛИЙКО. Завърта се!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Вижте, вижте! Там има пробито, той е ранен!

ДАСКАЛ КИРО. Ранен е, въздухът от него изтича. Ако не падне на Аврамови махали, ще падне на отсрещния баир. Балкана не може да прехвърли, много е омаломощен.

МАТЕЙ НИЩОТО. Що не хванем! Той щом иде чак от Втората световна война, значи, че не е на никого. Ние можем да го уловим и да го поделим помежду си. Както сме оголяли в тия купонни времена, все едно, че бог ни го изпраща.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Вие не вярвате в бога, а ето на, виждате с очите си, каква ни изпраща бог, за да облечем Аврамови махали.

ПЕТЛЕТО. Ако ние успеем да хванем това, жените ни ще се изблекат като царици, а ние ще се облечем като цареве. То това горе как блещи, изглежда, че е най-сребърна коприна? Но как да хванем тоя змей, даскале!?

ДАСКАЛ КИРО. Копринен е! При него даже и възетата са от коприна! С такъв балон може да се ушие риза за целия Балкан и пак ще артиса — толкова много плат има в него!

ИЛИЙКО. Как никой не го е забелязвал досега, а ние първи го забелязахме. Той и Дунава е прелетял, граници е минал, над сума военни обекти е хвърчал, и никъде не са го забелязали, а ние го забелязахме!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Щом ние първи го забелязахме, значи, че е наш!

МАТЕЙ НИЩОТО. Как вие първи, когато аз първи го забележах! Ако не ми беше влязла бълха в ухото, хич и нямаше да го забележа, ами щеше той да замине по другите махали, и иди гони Михаля. На мене обаче нали ми влезе бълха в ухото, та като забучи проклетницата вътре и ме подлудява, почвам да подритвам на един крак, да се изгърси от ухото ми идиотката. Като забуча и почнах да подрипвам и да се въртя, изведнъж и най-внезапно видях балона над главата си, а и той изглежда ме видя, защото се вцепени. Тогава и аз се вцепених, а не че пчела ме е ужилила по езика и ти дойде да ми теглиш езика, та за малко не го изскубна, идиотин такъв! После като ви обясни

каква е работата и вие се вцепенихте, но, обаче аз не дойдох да тегля езика и да ти късам ръкава на ризата! Дай ми ръкава на ризата.

ДАСКАЛ КИРО. Добре, че ти е влязла бълха в ухото, Матейче! Иначе нямаше да забележим скитащия балон и щяхме да го изтървем, други махали щяха да се пременят с него!

ПЕТЛЕТО. Не може ли да го свалим с камъни! Той и без туй бере душа. По-добре е да го примаим с нещо!

ИЛИЙКО. Освен с твоята опитомена врана да го примаим! Хвърковато при хвърковато ходи!

МАТЕЙ НИЩОТО. Той като че заспа горе! Да не би да умря!

ДАСКАЛ КИРО. Не е заспал, ей го на, движи се, опипва пътя! Той търси възходящите течения, ще се мъчи ако намери възходящо течение да изпъпле по него горе на Балкана. Силите му обаче няма да стигнат чак до горе. Най-много да стигне до отсрещния: баир, а ако го замете падащ вятър, може да се сгромоляса и в дола.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Щом той от фронта чак иде и е стигнал до тия планини, не ще да е чак толкова глупав, че да се сгромоляса в първия дол.

ПЕТЛЕТО. В дола ще е по-добре, ако падне. Там спокойно ще го насечем, ни ще ни види някой, ни ще ни чуе някой. Ако властите го открият, те могат да го реквизируют. Неслучайно полицията обикаля и дебне наоколо.

МАТЕЙ НИЩОТО. Дайте тогава да го завърнем към дола, по-далеко от полицията!

ИЛИЙКО. Лесно е да се каже, обаче как?! Ако имахме пушка, можем да гръмнем пред него и да го завърнем.

ДАСКАЛ КИРО. Не с пушка. Той е с голи ръце и ние сме с голи ръце. Въпросът е още малко само да слезе, да се доберем веднъж до въжетата му!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Той ако слезе още малко, ще се хванем за въжетата, ще го отведем където искаме. Съвсем като питомно животно можем да го поведем с въжетата! Като с юзда!

ПЕТЛЕТО. Май че слиза!

МАТЕЙ НИЩОТО. Към нас иде!

ДАСКАЛ КИРО. Пада, ей го, пада... пада!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Право отгоре ни пада. Пази се. Момо, крий се!

ИЛИЙКО. Той ни напада!

ПЕТЛЕТО. Ще ни помете! Я как вие! Иш, мома жено!

МАТЕЙ НИЩОТО. Той ще помете Аврамови махали!

ДАСКАЛ КИРО. Пази се!

ИЛИЙКО. Даскал Киро, димката, дай димката! (*измъква от ръцете му малкия мех, почва бързо да работи с него, за да направи димна завеса.*) Дим трябва тука, димна завеса... Пази се, лягай по очи!... Ах, разбойникът му с разбойник! Ела, ела!

Нашите хора изчезват в димната завеса. Мелодията на балона е станала интензивна, мощна, чува се вой, трясък на строшени стъкла, през димната завеса се носят греди, стволоче на дървета, изтръгнати заедно с корените, част от дървена ограда, плет, летящи ламаринени листове, един комин, заедно с щъркеловото гнездо на него, кошче, брадва, желязна вила, лопата, разни земеделски сечива, плуг майка глиган, заедно с двете колелета, цяло въже заедно с прането, камбана, откъсната от дървените подпори на параклиса. Камбаната откънтява на равни интервали.

ДАСКАЛ КИРО. Всичко помете варваринът!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. И камбаната отнесе!

ДАСКАЛ КИРО. Момчета, всички ли сте тук?

МАТЕЙ НИЩОТО. Тук сме, даскал Киро!

ИЛИЙКО. Видяхте ли, че ни нападна! Дебнал ни е той отдавна! Неслучайно е боен балон!

ПЕТЛЕТО. Видя ни, че сме с голи ръце, затова ни нападна!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Диво е то, предупреждавах ви, че се носи като второ пришествие. Такъв езичник не можеш никога да опитомиш! Ама че той и на самата камбана посегна и я отнесе. Бог ще ни помогне да си върнем камбаната!

ДАСКАЛ КИРО. Трябва сами да си помогнем, за да ни помогне и бог. Ще го гоним, момчета!

МАТЕЙ НИЩОТО. До дупка!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Грях само да не сторим!... Да бяхме помислили, да не излезе туй работа на сатаната! Сатаната се скита навсякъде, всякакъв образ и подобие добива!... Голямо изкушение за бедните хора е тая плаваща планина от платно и въжета! Да бяхме прочели молитва!

ИЛИЙКО. Лозето не ще молитва, а мотика! Тая гонитба нас чака! Гледайте го къде се понесе разбойникът.

ПЕТЛЕТО. Той може да прехвърли в другите махали.

МАТЕЙ НИЩОТО. Що се мотаеме още и се туткаме тука като бълха в гащи! Или-или! Мен от тая пуста бълха и без туй не ме свърта на едно място.

ДАСКАЛ КИРО. Хайде, момчета! Жребият е хвърлен, връщане назад няма! Който има мъжко сърце, да тръгва! Раз-два... *(песен)*
ВСИЧКИ.

*Който има мъжко сърце
и българско име...*

Групата преследвачи се полустроява в единия край на сцената, всички гледат нагоре в небето, опитват се да тръгнат в крак и докато се наместват и изправят редицата, от другата страна виждаме да се появява нова група преследвачи. Ако теренът е нагънат, новите преследвачи могат бавно да се повдигат, докато се изправят в цял ръст и преграждат пътя на даскалкировите хора. Димът постепенно ще се е разсеял, тихо звучи мелодията на балона.

ВТОРА КАРТИНА

Размяна на мнения в сянката на скитащия балон. Ултиматуми. Появяването на билкаря **Бабина Душица**. Опит за помиряване. Соломоново решение. В помощ на преследвачите пристига **Аврамчето** — млад войник, пуснат в тридневен отпуск. Балона атакува преследвачите и след като ги разпръсква продължава по пътя си. Преследвачите вземат решение да действуват с хитрост и да примамят беглеца да слезе на земята.

ДАСКАЛ КИРО. Залягай, момчета.

ИГОТО. Залягай.

ДАСКАЛ КИРО. Кой сте вие на пътя ни застанали?

АВРАМ СОВАЛКАТА. Ние сме, които сме, а вие кои сте?

ИЛИЙКО. Ние сме, които сме и сме от Аврамови махали!

ИГОТО. Ако е въпроса и ние сме от Аврамови махали!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Не ви познаваме да сте от нашите махали!

ПЕТЪР И ПАВЕЛ. И ние не ви познаваме да сте от нашите махали.

ПЕТЛЕТО. Кой ви е ковача и подковача на вас?

ИГОТО. Ние ковач нямаме, защото пасем кози, а не крави. Коза се не подковава!

ИЛИЙКО. Тогава защо не си гледате козите, ами сте се струпали всички тук на това празно пладнище!?

АВРАМ СОВАЛКАТА. Загащили сме тоя небесен пръч горе, ще му дерем кожата за ногавици. Из планината човек много окъсва дрехите, а ногавиците предпазват.

МАТЕЙ НИЩОТО. Как са го загащили, когато ние го сгасихме още от сутринта, и аз пръв го забелязах в небето!... Да не мислите вие, че тоя балон горе е ваш?! Ние от сутринта още го гоним по петите, та

съвсем се изтощихме, обаче и той се изтощи. Лесно е, след като го омаломощихме да се присламчи някой готованец, да се облажи и той!

ДАСКАЛ КИРО. Хората не са готованци. Те са прости и неуки хора, затова предявяват претенции. Колкото е по-прост един човек, толкова по-предявява — какво? — претенции. Не си спомням да съм учил някого от тях. Може би едното само учих, но не съм сигурен дали успя да завърши първо отделение!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Завърши го! Сума нещо се бяхта, ама го завърши!

ИГОТО. Сега е писар в общината. Той е грамотен.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Ако е за грамотност у нас и враните са грамотни. Моята врана всичките букви познава. За четене не може още да чете, обаче познава всички букви.

ИГОТО. И нашият писар от общината и чете и пише.

ПЕТЪР. Той повече пише, а по-малко чете!

ПАВЕЛ. Ами щом е писар, то се знае, че трябва повече да пише, а по-малко да чете!

ДАСКАЛ КИРО. Момчета! Я го вижте хубостника къде се премести! Точно над нас се премести, за да ни пази сянка.

ПЕТЛЕТО. Ами той на нас ще пази сянка, щото е наш човек. Мигър ще иде той да пази сянка на ония диви петли. Как не!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Изглежда, че лека-полека почна да свиква с нас, да се опитомява. Едно нещо, колкото и да е диво, се навърта все около човека, гледа ако може по някакъв начин и то да се опитоми.

ИЛИЙКО. Дали е то питомно или диво няма никакво значение, бай хаджи Авраме. Важното е сега да се разположим на сянка под балона и ако някой рече да посегне на него, то може да посегне само ако мине през нас.

ДАСКАЛ КИРО. Ние го преследваме, ние ще го и браним!... Разполагай се живописно, момчета и запази самообладание! Къде какво срещнем или настигнем по пътя, всеки ще иска да се присламчи към нас и да участвува в подялбата. А това, че ние първи го забелязахме, че първи набрахме кураж да започнем гонитбата с най-голям риск, никой не го признава, а нагло и безочливо се изпречва пред тебе и предявява претенции, поставя ти ултиматум и прочие!

Групата на даскал Киро се разполага „живописно“ в сянката на балона и които пушат, запушват цигари, а ако има майстор между тях, няма да е лошо да изпраща по някое колело дим нагоре към балона. Ако няма — здраве!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Ако е въпроса кой първи го забеляза и кой втори, то мислим ние, че две мнения по този въпрос няма. Защото ние първи го забелязахме, още докато беше точка в небето и сума време се дивихме, тая точка горе наистина ли е точка, или ще излезе някой скитащ балон, както и накрая излезе, че е наистина скитащ балон, а не точка.

ИГОТО. Ние, Авраме, го забелязахме, защото стърчим най на високото в планините и имаме орлови очи. Другите махали се врат на завет долу като в миши дупки, где могат те като нас да отгледват всичко околоръст, а още повече да забележат точка в небето.

АВРАМ СОВАЛКАТА. Точка те не могат да забележат, обаче забелязват кога се понесеш ти като вихър да преградиш пътя на този балон, гдето подплаши козите ни, та ги пръсна по четирите посоки на света, веднага казват те безочливо, че този балон е нечий, а именно техен, де! Аз мисля, че няма защо да стоите повече тук, макар и в най-живописна поза, ами беж му е майката. Нали знаете, че бежанова майка не плаче, плаче стоянова майка. Даваме ви пет минути, според моя джобен часовник, да се посъветвате помежду си и да се разотидете по егреците, ако не искате жените ви да станат тъжни вдовици. Правим ви първо сериозно предупреждение и да знаете, че второ сериозно предупреждение няма да има!

ПАВЕЛ. То се разбира!

ПЕТЪР. От само себе си се подразбира!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Цък, цък.

Игото се изпъчва една крачка напред и се удря три пъти с юмрук по гърдите. Ударът му откънтява като удар върху тъпан.

ИГОТО. Пуснете ме!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Виждате ли добре! Стига само Игото да отвържем и да го пуснем насреща ви, навсякъде ще се разхвърчи перушина!... (*Сянката на балона се премества върху групата на Игото.*) Сядай и се разполагай тука по най-живописен начин, юнаци! И да извадиме тръна от петата! Нищо че сме само четирима на брой, а те са петима! Четирима сме на брой, но сме силни на бой за четиридесет.

ПАВЕЛ И ПЕТЪР. И више!

СОВАЛКАТА. А сега да извадим тръна от петата, юнаци.

Аврам Совалката и Игото лягат обърнати с краката един срещу друг, подпряни на лакът, сякаш ще ги фотографират, а Петър и Павел влизат в качето и сядат върху перваза му. Вдигат единия крак на Совалката и започват да му вадят трън от петата. Четиримата са с лице към групата на даскал Киро.

АВРАМ СОВАЛКАТА. (песен)

*Мари Тудоро, Тудорке,
вакла Тудорке.*

ПАВЕЛ. (песен)

*Макар и грозен,
грозен и беден,
сега да кажа ще се оженя!*

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Какво искат те от враната, та се заканват, че ще хвърчи перушина!? Тази врана аз съм я водил чак на Светата рилска обител, на малък хаджилък, двамата станахме малки хаджии, съвсем по християнски живеем и опитомено. Тия изгубени станки са най-загубеното и маломерно нещо в Аврамови махали. То ер голям от ер малък не може да различи, а ето как излиза, че ни отправя сериозно предупреждение и заплашва, че ще хвърчи перушина!... Ами ти, преди да заплашваш се научи кое е ер малък, кое ер голям, е-двойно кое е, и — с кратко или ъ — примка. За какво братята Кирил и Методия я писаха тая азбука! Нали за да ни отворят очите с тая азбука, да настъпи просветление в ума на човека, да не се блъска той в мрака като сляпо куче или къртица!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Със сляпо куче може да се примами мома! Ох, внимателно с тръна!

ИГОТО. Ние знаем къде има сляпо куче, изкопаваме го от дупката, затова всички моми за нас се лепят, а не за вас!

ИЛИЙКО. Да, да!... Коя мома по свое усмотрение ще се ожени във вашата махала?! Ни една! Освен ако тя не е някоя кривозъба стара мома, кривогледа и куца, мустаката или с перде на окоето. И това ви е много на вас, защото сте обрасли като овчи могили, ножица не знаете какво е, ножица виждате вие само кога ви натикат в затвора, та ви омлатят там с някоя овча ножица и ви се белнат главите като радъкви!

ПЕТЛЕТО. В затвора никой не може да влезе без остригване! Неостриган не може! То е, за да не станат затворниците въшкави, ето по каква причина всичко се испостригва и на всекиго главата се белва като радъква.

МАТЕЙ НИЩОТО. Те, и без да ги ръбиш с ножица, са радъкви! Тях бог ги наръбил още по рождение, радъкви с радъкви такива! Те обаче и радъква не знаят какво е, затова го мислят, че е чест, а то никаква чест не е, защото радъквата е проста ряпа! Ах!... Ах! *(започва да подскача на един крак и да се върти около своята група.)* Пак забуча, бълхата му с бълха!

ИГОТО. *(смее се гръмогласно и престорено.)* Ха, ха, ха, хаааа. Може и радъкви да сме, но на никого от нас не му е влизала бълха в ухото, бълхари с бълхари. На нас най-много трън да ни влезе в петата, но за тая работа санитарите имаме, равноапостолите Петър и Павел.

АВРАМ СОВАЛКАТА. Те за туй подскачат като бълхи подир балона. Почакайте, бълхари, не сме си още допушили тютюна. Тютюна само да допушим, така ще ви отупаме и опощим, че за лек да дириш бълха, няма да я намериш из целия Балкан!

ДАСКАЛ КИРО. Преди това ще трябва обаче да си оближете пръстите, защото бълхата е най-вкусното нещо на тоя свят. Човек, преди да улови бълха, облизва първо пръстите си!

ПЕТЛЕТО. Как не!

ИЛИЙКО. И песен за бълхата е съчинил човек! Уж нищо и никакво нещо, а ей на, песен съчинили хората! За нея!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Запей, запей я, Илийко, тая песен! Тъй хубава е тя, че като я слуша човек му се дощява да се сподобие с бълха.

ВСИЧКИ. Запей я, запей я, Илийко! Нека чуе тоя изостанал народ песента за бълхата. Той, освен „Изтъкала е Донка престилка“, друга песен не знае.

Илийко застава наперено срещу противниците и според силите си изпява песента за бълхата. Неговите хора се включват чак в края при гръмогласния смях.

МАТЕЙ НИЩОТО. А вие викате — бълха! И вреците като кози насреща ни и претенции предявявате, и балона искате в ногавици да превърнете, защото с простите си умове мислите, че всичко, което хвърчи се яде и става за ногавици.

ДАСКАЛ КИРО. Те и ултиматум поставят! Вместо ние да поставим ултиматум, да поставим съответни условия и срок за изтегляне, те искат да ни турят натясно. Щом ще избираме дипломатически път, ще изпратим парламентъор да изложи нашите искания. Няма защо да водим тук тънки испирици като жени! Хайде, хаджи Авраме! Тя се видя, че без парламентъор няма да я свършим работата. Разполагай се живописно момчета и слушай парламентъора.

Аврам Опитомителя оставя шапката с враната с думите: „Не бой се, Момо!“, оправя ризата си, зад него застава Илийко, превързал за пръчка домотъкана кърпа. Марширувайки двамата влизат в лагера на противниците. Противниците пет пари не дават и не се мръдват от местата си, с безразличие слушат парламентъора.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Ей вие, козя градобитнина! Слушайте нашето слово! Още в Библията е казано, че началото бе слово, затова и ние идваме при вас първо със слово. Ако вие сте чели Библията, която не сте чели, щяхте да се поучите от мъдрите соломонови решения и нямаше така бикоглаво да се държите! На тоя безпризорен балон ние сме майката, а вие сте му само мащеха. Тъй при Соломон веднъж се явяват на съд две жени, всяка от тях претендира, че е същинска майка на детето, а другата мащеха. Тогава Соломон заповядва да се разсече детето на две половини и да се раздели помежду жените. Мащехата извиква: „Разсечете го! Разсечете го!“, а истинската майка пада на колене и извиква: „Дайте и детето! Нека тя го вземе, само да е спасено!“ И казва тогава мъдрият Соломон: „Ето я истинската майка! А другата, която искаше да се разсече балона е мащехата!“ И заповядва той да се даде балона на истинската майка, а мащехата да се хвърли в тъмницата... Мъдро!... По същия този начин вие сте мащехата, защото искате да се сече балона за ногавици! А ние сме му майката, защото не даваме да се сече. *(Пресяга се, придръзва*

кърпата вързана за пръчката и обърсва с нея потта по лицето си.)
Затова ви даваме най-кратък срок да се отместите от пътя ни и да се разотидете по егреците. Предупреждението ни е съвсем соломоново, по-соломоново не може и да бъде, даскале. (Опитомителя и Илийко със знамето се връщат към своята група.)

ПЕТЛЕТО. Що не им каза, хаджи Авраме, че дебнат както лисицата дебне подир овена и чака да му паднат кесиите! Ей това трябваше да им кажеш! Колкото и прост да е един човек, щом му го кажеш това, той ще разбере веднага, че няма да яде Асан баница и ще си иде!

ИГОТО. Ей, майкини!... Сега ще подмокрите фустите си и ще хукнете презглава към махалата си. Слушай, градобитнино, слушай внимателно, да не кажеш после, че не сме ти го казали... и да речеш — ти що не ни каза! Тъй ще ти го кажем, че през девет планини ще се чуе в десета! Ехе, хе, хеей! (Отвърща му ехо: „Ехе-хе, хееей!“) Чувате ли добре? Туй е нашето ехо, каквото ние тук кажем, ехото го разнася по целия свят!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Целият свят знае, че ние не сме ни мащехи, ни майки, а че сме баш юнаци, че стърчим най-високо посред Аврамови махали и че от никакви сексуални заплахи не се плашим!

ИГОТО. Карай нататък!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Гръмове и мълнии са се разположили околоръст на паша, посред тях ние сме се разположили, отгоре ни скитащ балон се е разположил. Няма защо вие да стоите отдолу и да му духате под опашката, защото тъй ще ви духнем под опашката, че ще се разфърчите като ланска шума на усоеето. Относно ултиматума да отстъпим, заявяваме ви, че няма къде повече да отстъпваме, защото от тук нататък е само небе!... Още старият хан Крум казваше, че който не ще мира, ето му секира, това ние го знаем наизуст и няма защо да сновете като совалка с бяло знаме нагоре-надолу, да ни плашите с Библията и със Соломон, защото и ние поназнайваме нещо от Библията. Ако е въпроса, вие сте баш мащехата, а не майката! Ако бяхте майката, щяхте да паднете молитвено в нозете ни и да извикате: „Не сечете го, вземете го целия!“. Но не извиквате вие, а дебнете подире му както лисицата дебне подир овена! Вие даже бълха ако видите си облизвате пръстите, почвате да я възпявате! Братя, бият ме...

Рипвайте се, юнаци! Братя, грабвайте качето!... Сърце повече не трае!
Раз, два! Раз, два!

Аврам Совалката почва да марширува на място, до него се нареждат в редица **Игото** и двамата братя **Петър и Павел** с качето. Четиримата маршируват на място и запяват войнствено:

„Боят настана,
тупкат сърца ни,
ето ги близко наште душмани!“.

Като изпяват първия куплет, певците спират да пеят и застават мирно, обърнати към противниковата група.

Даскал Киро и придружвачите му скачат, строяват и по знак, даден от **даскал Киро** започват да маршируват на място, като пеят войнствено:

„Боят настана,
тупкат сърца ни,
ето ги близо наште душмани!“.

Изпяват първия куплет и застават мирно, с лице към противника. Би трябвало да се очаква да настъпи тягостна тишина преди битката, обаче тягостна тишина не настъпва, защото отдалеко, откъм дъното на сцената се чува как някой свири с уста.

*Свирецият с уста приближава, виждаме млад човек с полувоенна униформа. Това е **Аврамчето**, въоръжен с дървена сенарска вила — двурога. Той свири с уста мелодията на „Боят настана, тупкат сърца ни!“ като пътъом прави упражнения с вилата, които наподобяват упражнения на военен плац. По всичките тези упражнения личи, че **Аврамчето** е тръгнал в атака. Щом се изравнява с двете групи, групата на **Аврам Совалката** го атакува с виковете: „Дръж! Атакувай!“. **Аврамчето** отстъпва назад, без да забележи групата на*

даскал Киро и сам попада в ръцете на даскалкировите хора. В миг те го пленяват, овързват и затъкват устата му с кърпа.

АВРАМ СОВАЛКАТА. Гледай го ти византиеца!

ПЕТЛЕТО. И той претендент за подялбата!... Кой си ти на пътя ни застанал?

*Аврамчето прави отчаяни движения с глава, за да обясни кой е, но не може, тъй като в устата му е напъхана кърпа. Сам той е привързан за дървената вила, почва да се върти бавно около вилата, за да го огледат поробителите му от всички страни. От дъното на сцената се задава **Бабина душица** с чувал. Той маха с ръка и вика.*

БАБИНА ДУШИЦА. Чакайте!... Спрете се!... Полудяхте ли!?

ДАСКАЛ КИРО. Кой си ти, кой вятър те доведе тебе?

БАБИНА ДУШИЦА. Аз съм, който съм и съм Бабина душица! Душа не ми остана да ви гоня! Оглушахте ли, слепци, перде ли ви пусна някой на очите, обезумяхте ли или луда трева нагазихте, та станяхте безумци. По дирята на сляпо куче ли преминахте, та като слепци налитате един въз друг и пленник сте побили помежду си! Как тъй пленник!... Ами че това е българската войска! *(Реже вървите, за да освободи Аврамчето, маха кърпата от устата му.)*

АВРАМЧЕТО. Ураааааа!

БАБИНА ДУШИЦА. Прибери си гръмогласното ура. И ти си газил някъде през лудата трева! Назад, назад ви казвам! Дай отстъп, отмести се! Войнико, ей тука застани да караулиш! На две, на две се раздели! Пак Бабина душица ще трябва да премахва слепотата и лудостта ви и да ви възвърне глупавата памет! *(Развързва чувала, загребва с шепи от него и във всички посоки хвърля билки над главите на враждуващите. Сяда върху чувала, трие очилата си.)* Добре, че ехото ми съобщи! Залутал се бях в Усоето билки да бера, ако не беше ехото да ми обади, можеше до кръвопролитие да стигнете. Съдбата има тука пръст, запратила е тя балона над Аврамовите махали, за да кръжи отгоре той и да виси като ябълката на раздора. До бой за него може да се стигне, но мисля аз, че даже и да се свали, да се накъса на парчета той, да се подели помежду оголялите Аврамови махали за облекло, то като се облекат махалите още по-голи ще изглеждат в това небесно облекло!

ДАСКАЛ КИРО. Добра щяхме да я свършим, момчета. Вместо риза за Балкана да ушием, кървави ризи щяхме да развяваме.

Докато Бабина душица говори, двете групи, разделени една от друга се гледат вторачено, някои са турили длани над очите си, помежду им стои Аврамчето на пост, турило при нозе дървената вила. Пръв се обажда Игото.

ИГОТО. Куме, ти ли си това?

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Аз съм ами!... Ами това ти ли си! Не можах да те позная изначало! Гледам и си викам по едно време: „Това да не би да е Игото?“. А то виж — излезе, че е Игото!... Здравсти, Иго! *(Двамата прекрочват „демаркационната линия“ и се ръкуват.)*

ИГОТО. Какво носиш в това торбе, куме?!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Това е Момо! Пипни го с ръка, не бой се! Момо съвсем се опитоми, никога няма да те клъвне. Аз него даже на малък хаджилък го водих, тъй и той като мене стана малък хаджия.

ИГОТО. Я гледай ти! *(Двамата клякат край шапката. Игото пипа Момо с пръст.)*

АВРАМ СОВАЛКАТА. Даскал Киро, извинявай за подпитването, ти ли си това?

ДАСКАЛ КИРО. Аз съм! Ти кой беше?

АВРАМ СОВАЛКАТА. Забравил си ме, даскал Киро. Аврам съм аз, Аврам, ама по всички махали и колиби ме знаят повече като Совалката, щото постоянно снова из тях, прекупувам и препродавам кози. Не си ли спомняш, даскал Киро, две години учих при тебе таблицата за умножение... По каква работа сте тука из наште егреци?

ДАСКАЛ КИРО. Тръгнали сме да гоним Михаля! Добре, че ни се притичахте на помощ!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Нали сме хора, трябва да си помагаме! Добре дошли на нашите егреци!... Петре, Павле, какво стоите като побити при това каче! Елате да кажете добре дошъл на даскал Киро!

ПЕТЪР. Добре дошъл. *(кашля)*

ПАВЕЛ. Даскал Киро!

ПЕТЛЕТО. Апостоли, вие ли сте? Как не ви познах из пръв път! Май почнах да изкукуруигвам! Качето веднага познах, а вас не познах! Държат ли още обръчите на качето?

ПЕТЪР. Държат, но хлопат.

ПЕТЛЕТО. Да знаете, че всеки обръч е минал през най-яката закалка, а и хубава стомана съм турил!

ПАВЕЛ. Соленген. *(Той отива при двамата братя да огледа обръчите на качето.)*

ИЛИЙКО. Даскал Киро, каква стана тя? Излезе, че всички сме едно!

МАТЕЙ НИЩОТО. Само туй момче не знам кое е, дето преди малко щяхме да го пребием.

АВРАМЧЕТО. И аз съм от Аврамови махали. Аврамчето ми е името на мене, служба във войската, в тридневен отпуск съм, излязох да кося сено, когато забелязах тоя военен балон избягал от фронта, а и вас забелязах как го преследвате по петите. Тука без подкрепление няма да мине, казах си веднага аз, затова оставих коситбата и се явявам при вас като доброволец.

ДАСКАЛ КИРО. Браво, Аврамче!

АВРАМЧЕТО. Ще се старая, даскал Киро!

БАБИНА ДУШИЦА. Тук никой не трябва да участвува насила. Не се знае какво може да произлезе от цялата гонитба, затова трябва само доброволци да се приемат!

ДАСКАЛ КИРО. Който иска по-нататък доброволно да участвува в гонитбата, нека да излезе една крачка напред!

Всеки от героите прави крачка напред, но тъй като са се разположили разбъркано, създават още по-голяма бъркотия. Един прави крачка напред към публиката, друг прави крачка назад към дъното на сцената, един прави крачка напред към лявата страна на сцената, четвърти — към дясната страна. Така преследвачите се разминават в различни посоки.

БАБИНА ДУШИЦА. Личи, че всички сте газили някъде луда трева!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Не сме я забележали!

ПЕТЛЕТО. Как ще я забележим, когато през цялото време гледахме все нагоре в небето. Смок да прегaziш и него няма да забележиш!

МАТЕЙ НИЩОТО. *(почва да подскача, извил глава нагоре към небето.)* Ей, ей, я вижте! Балона. Балона!

ИГОТО. *(вика)* Брааа!

ДАСКАЛ КИРО. Тихо!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Само да не го подплашим!

ПЕТЛЕТО. Да го дебнем на пръсти!

ИЛИЙКО. Той сякаш търси място, за да кацне!

ДАСКАЛ КИРО. Смъртоносна е раната му. Това сигурно е краят! Никой да не прибързва и да не се вдига никакъв шум! Хайде, момчета, да го обградим с дебнене и безшумно! Разпръсквай се! И се снишавай във верига!

В центъра са даскал Киро и Бабина душица, който вдига чувала с билките на гръб. Останалите почват да се разпръскват във верига, стъпват на пръсти и тръгват към дъното на сцената. Последни са двамата братя с качето. Те също стъпват на пръсти. Изведнъж Илийко извиква.

ИЛИЙКО. Вардiiiiii!

АВРАМЧЕТО. Какво има?

ИГОТО. Заяк, заяк! Дръж!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Варди откъм дола!

МАТЕЙ НИЩОТО. Хвани билото!

АВРАМЧЕТО. Фланга дръж, фланга!

ИГОТО. Бре, ще отече тая жена!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Няма да отече!

ИЛИЙКО. Обърка конците!

МАТЕЙ НИЩОТО. Връща се!

АВРАМЧЕТО. Обграждай го!

ИГОТО. Дръж, Илийко! Претечи го!

Докато си викат един на друг, преследващите заека тичат зигзагообразно, или си пресичат пътищата. Не издържа и се включва в гонитбата и Петлето.

ПЕТЛЕТО. Ида, идааа!... Где се изпогуби заяка?

ДАСКАЛ КИРО. Назад, назад! Къде пропаднахте, момчетааа!

Гонещите заека по едно време изчезват от сцената, пак се появяват. Те носят жив заек, Илийко го държи високо над главата си, уловен за ушите. Петлето кукурига, пляска се по бедрата и отива към групата.

ПЕТЛЕТО. Хванахме го! *(обръща се към даскал Киро и останалите.)* Хванахме го! Бравос на нас... Как не!

БАБИНА ДУШИЦА. Недейте мъчи животинката, пуснете я!

СОВАЛКАТА. Ще я пуснем, но нека първо извадя тръна от петата си. Аз где какво стъпя, все набивам някой трън в петата си! Братя апостоли, Петре и Павле, помогнете! *(сяда, братята Петър и Павел обгоряват игла с кибритена клечка, Петър слага очила, Павел сяда върху човека и много дълго и бавно, с охкане и прочие изваждат тръна.)*

ПЕТЪР. Черен трън!

ПАВЕЛ. Лют, но се извади майсторски!

АВРАМ СОВАЛКАТА подскача на един крак, опитва как е петата му. Матей Ницото го оглежда сякаш го вижда за пръв път и също подскача на един крак и се завърта.

МАТЕЙ НИЦОТО. Твоята е съвсем лесна! Като ти се забие някой трън в петата, имаш си санитария, залягат хората и ти изваждат тръна. А при мен ни санитария, ни нищо, няма кой да ти се притече на помощ да ти извади бълхата! Ето и заяка ще тича на свобода, а бълхата как да я пуснем на свобода!

ПЕТЛЕТО. За какво хващахме тогава заяка, като го пускаме!

ИГОТО. За да види заяка, че можем жив да го хванем! Всичко, към което се устремим ние, живо пада в ръцете ни!

МАТЕЙ НИЦОТО. Да не му се пукне сърцето от страх!

АВРАМЧЕТО. Хайде да го пуснем!

ИЛИЙКО. *(пуска заека)* Беж, беж!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Ние щом жив заяк хванахме с голи ръце, балонът пък съвсем ще хванем!

ИГОТО. Ей, юнаци! Хайде да го хващаме!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Нали щяхме с дебнене!

ДАСКАЛ КИРО. С дебнене! Ще го обградим от всички страни!

БАБИНА ДУШИЦА. Чакайте аз да изляза напред, да не би да нагазите в луда трева, та да обезумеете отново. *(Тръгва зигзагообразно, подире му също така зигзагообразно се нареждат останалите. Последни са двамата братя с качето.)* Внимавай тук, това е изтравниче!... Бял равнец... мащерка... подбел за бездетни жени... козя брада — ако някой изпитва жажда, може да си разкваси устата с

нея!... Стъпвай леко, Бабина душица е това — крехка билка, недей я мачка! Заобикаляй внимателно тоя кръг, туй е самодивско игрище! С луди треви.

ДАСКАЛ КИРО. Бабина душице, ние така можем да обикаляме до свечеряване и да не излезем никога от тия ливади!

БАБИНА ДУШИЦА. Ще излезем! Още малко и ще излезем на чисто! Видите ли онуй дръвце? До онуй дръвце е гибелникът на вампира. Щом го задминем, можем спокойно да се разпръснем, по-нататм лоши треви няма.

ПЕТЛЕТО. Кой е този вампир?

БАБИНА ДУШИЦА. Не знам кой е. Тук му е гибелта. Кога вампир убодне петата си на трън, той веднага погива.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Това изглежда, че е Кумата. Той беше вампир.

МАТЕЙ НИЩОТО (*започва да подскача на един крак и се върти. Извиква: Балона, балона! Гледайте балона!*).

*Всички вдигат очи нагоре и загледани в балона се пръсват на пръсти в различни страни, без да държат сметка каква трева или билка ще настъпят. Единствен **Бабина душица** излиза на зигзаг от сцената. Сцената остава празна.*

Звучи мелодията на балона, в дъното на сцената се показва бяло парче плат, високо два човешки боя.

ТРЕТА КАРТИНА

Гневна реч, произнесена от **Майка Аврамовица**, с много тържествен тон и тържествена поза. Пълна и точна характеристика на преследвачите на балона. Платното, белено от моми и невести, тръгва към **Аврамовица**, като я обгражда от три страни. Дебненето продължава. Небесна невеста и небесен чеиз. Паника. **Аврамовица** обвинява момите и невестите, като ги нарича изкусителки. Ритуално белене на платно, придружено с песен от момите и невестите.

*Подир появата на първото платно, се появява второ платно, подир него следващо, после дълго платно, зад което ще видим част от преследвачите да се прикриват групово и да дебнат. Колкото и да се прикриват нашите герои и да дебнат, те не могат да убегнат от бдителното око на **Аврамовица**. Тържествена и могъща **Аврамовица** от време — навреме се навежда, грабва камък и го изпраща към някого от дебнещите мъже.*

АВРАМОВИЦА. Илийко, ти ли си бре, младоженецо, господ да те убие! Не ти ли стига на тебе младата ти невеста, ами си се домъкнал тука на реката да дебнеш чужди невести, мътните да те вземат. Ах ти, кучи сине, ишпионин със ишпионин! На ти, проклетнико! (*Замерва го с камък*) Боже, кого виждам, човек да не повярва на очите си! Хаджи Авраме, ти ли се слагаш там с момчетията? Дърти аврамища, а и те се повлякли с момчетията да дебнат момите и невестите на реката, та ни платното си могат да избелят, ни могат да се изкъпят. (*Враната се обажда: Га-Га!*) И врана повел със себе си! Уж набожен човек си, църковен настоятел, на малък хаджилък ходи при Иван Рилски, на това ли те научи тебе Иван Рилски, аврамище дърто, маскара с маскара, господ да те убие!

*Прикриващите се зад платната се разместват, на преден план излиза **Петлемо**. Той целият се е увил като пашкул в парче плат, с тайната надежда, че като преминат ще отнесе*

*платното заедно със себе си. По решение на режисьора той може да играе по-нататък с бялото парче плат, или пък може да се опакова като какавида с него. По-нататък ние ще имаме ранявания на преследвачите, тъй че бялото парче платно, взето пътъом от **Петлето**, може да бъде нацепено на ивици и тия ивици да послужат като бинтове за превръзка на ранените.*

АВРАМОВИЦА. Аааа, и Петлето е тука! Няма защо да се усукваш и да се разсукваш като вретено, див петел проклети! Гола жена ли искаш да видиш как се къпе?... Голо му се дощяло, катранникът му с катранник! На ти голо! (*удря се по задницата*) Не си гледате вашите мъжки работи, ами сте се емнали всички нас да гледате, очите ви да изпръснат. Даже и попова лъжичка повели със себе си! Чие беше ти, дете Голомеше, та те не разпознавам? Някое аврамче сигурно е! Барабар Петко с мъжете, и то тръгнало да ни дебне! Господ да го помилва, ще стане от него обесник! Ами ти бе, какво се въртиш като че имаш бълха в ухото си?! Я го виж ти как се върти и подскача разбойникът, че даже лицето му не мога да видя! Изглежда, че е Матейчето! Аврамката казваше, че бълха му влязла в ухото. Ти ли си бе, Матейниче? Да ти бе пъхнал дяволът таралеж в гащите, вместо бълха да ти пуца в ухото! Ами че ти с тая бълха къде си се повлякъл да дебнеш невестите и момите как се къпят в реката, нали веднага ще те забележим ние, щом подрипнеш и почнеш да се въртиш като пияна циганка. Ай да му се не види гащникът му с гащник, дано ти самодива разпаше гащите, да пукне бълхата в ухото ти. Сили небесни, защо тъй ни наказайте, та ни запратихте посред тия диви аврамища, как като орлици да се орлиме с тях, като сме крехки аврамки!... Не те оставят да се изплакнеш в реката, отвсякъде дебнат обесниците, та не с камъни, ами с пушка трябва да варди човек! Нааа, поганци с поганци, убил ви господ! Ей, Совалко, ти ли си? Ела, ела, мошенико безподобни, дето ми препродаде тая коза лани, та три пъти досега я водя на пръч да се пърчи! Три пъти се пърчи, а ни веднъж не се окози, гювендията му с гювендия и всички овошки обръсти!... И не остана пръч да не я е пърчил. Ами вие бе, равноапостоли, какво мъркате и се облизвате като мачки. Къде сте се повлякли с туй каче? Ама че глупав народ, дебне и се прикрива, а качето му от сто километра се вижда. По качето ви познавам кои сте, Петър и Павел сте, напразно носите имената на апостолите, вас не на лъвовете, ами на кучета да ви хвърлят, кучетата дори няма да ви помиришат! На ви и на

вас, проклетници!... Боже, край нямат, от всички страни извират!... Игото ли съзират очите ми? Игото е. Игото, тръгнало и то — дърто вампирище — да ни дебне, ама нали е човек прост и възгупав, не се сеща, че капата го издава. То капа като капа ли е туй неговото, цяла купа сено турил върху главата си!

Капата, която стърчи над платното се поклаца, изчезва. В групата на дебнещите се разнася продължително: „Шшшшшшшшт!“

АВРАМОВИЦА. Гледай ги ти разбойниците, шъткат! Имат сурат да ми шъткат! Елате, елате, ще ви даде на вас Аврамица едно шъткане, та ще помните докато сте живи! Бабина душице, ти какво правиш тука, къде си тръгнал да дебнеш, вместо да пасеш твоите билки, ти пък за какво имаш да дебнеш невестите и момите, когато всички знаят, че носиш душа на заяк? Аз тебе ако те духна ще паднеш, дъртако. Гледай го ти, дъртака му с дъртак, кой го знае откога е хвърлил такъмите на тавана, а тръгнал и той да дебне! Ху! *(Тя духа срещу Бабина душица, той се заклаца, обаче не пада.)* Не пада! *(Обръща се към момите и невестите, вика силно.)* Крийте си срамотиите, ма! Не видите ли, че отвсякъде надничат мъже и ви дебнат!... Натопявайте се до гушите във водата, господ да ви убие, гювендии с гювендии! Какво стърчите и пискате, съблазнителки недни! Или само това чакате вие, да ви издебне някой мъж, та щом го видите се разписквате, а да си скриете голотиите не се сещате и даже не се изчервява! Мигър има сега мома или невеста, гдето се изчервява! Какви моми и невести бяхме ние едно време, гледахме най-покорно все надолу в земята, ако ни срещне мъж и ни каже той: „Добра среща!“, най-покорно ще отвърнеме: „Дал бог добро!“, без нито една от нас да повдигне очи и всяка от нас се изчервява като божур чак до ушите. Оглушахте ли, че не ме чувате, Еви библейски, дето само чакате някой гупав Адам да се зададе, че да го въведете в изкушение. Натопявайте се във водата... Ангели небесни, и даскал Киро виждам посред тия Аврами! Даскал Киро, да вярвам ли на очите си?

ДАСКАЛ КИРО *(той единствен не се прикрива).* Шшшт, тихо Аврамице!

ВСИЧКИ. Шшшшт, тихо!

ДАСКАЛ КИРО. Ние не сме тръгнали да дебнем моми и невести как се къпят в реката, Аврамовице. Прикриваме се с платното ви и дебнем небесна мома! Небесен чеиз ще вземаме! *(Всички показват с показалци нагоре. Аврамовица поглежда нагоре.)*

АВРАМОВИЦА. Господи, това какво е!... Това нас през цялото време ни е дебнало и е гледало отгоре как се къпем досуц голи! Погледнете нагоре, мари, да видите какво ни е нас ишпионирало, докато се къпахме голи в реката!

ДАСКАЛ КИРО. Тихо!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Шт!

ИЛИЙКО. Много тежко диша.

ИГОТО. Пъшка.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Лошо е ударен. Вижте каква рана зее на хълбока му.

ПЕТЛЕТО. От там му изпада душата.

БАБИНА ДУШИЦА. Мигър балон може да има душа, за да пъшка.

ПЕТЛЕТО. Досуц като човек пъшка.

ИГОТО. Слиза, братя, слиза, започна да слиза!

ДАСКАЛ КИРО. С дебнене и на пръсти.

*Чуват се женски писъци, възклицателни, плясък на вода, смях и прочие. Преследвачите един по един захвърлят платната, зад които се прикриваха, само **Петлето** по-яко усуква и превързва платното около себе си.*

ИГОТО. Слиза, слиза! Братя, той започна да слиза!

*Всички се изнизват на пръсти от сцената, като разбутват по пътя си **Аврамовица**, тъй като заедно с мъжете и тя гледа нагоре и не успява да се отмести от пътя на преследвачите.*

АВРАМОВИЦА. Мъжка му работа! Загубена работа! Дойдоха, прегазиха платното и заминаха, без да ни погледнат! За кого тогава се трепем и орлим като орлици в тия пусти Аврамови махали!... Гонете дивото, чапкъни, гонете, го, пак ще се върнете при нас на питомното. Вижте ги мари, вижте ги наште аврамица, какви са грозотии тия проклетници, ама са и хубави, господ да ги убие.

Вместо да ѝ отговорят, момите и невестите запяват тихо: „Бияна платно белеше“.
Песента се засилва, на сцената от всички страни излизат моми и невести с бухалки в ръка.

Те пеят и започват да оправят захвърленото от мъжете бяло платно. Някои бухат с бухалките, други опъват или сгъват платната, опъват ги с бавни движения, изтръскват или простират платната. С тази песен и с бавните движения на жените ще се стремим да покажем ритуала при белене на платно. В тази игра ние ще търсим чистотата, полета и поетиката в избелването на платното. В работата на жените се включва и Аврамовица, светлината постепенно чезне, стихва и песента. В здрача остават да играят и да плуват из въздуха само белите платна.

Нека не забравяме, че в тая игра трябва да се долавят и оттенъците на свободно летене и приобщаване към балона.

ЧЕТВЪРТА КАРТИНА

Пленяването на скитащия балон. Летенето. Преследвачите се ущипват, за да се убедят взаимно, че не сънуват. Обстрелване от една противовъздушна батарея. **Бабина Душица** изгубва очилата си. Среща с хвърчилото. Балканските народи се струпват да наблюдават летящите хора над Балканите. Среща с ангелите, които пренасят под мишница душата на умрял човек. Пленниците на скитащия балон настигат ято птици и образуват единно ято.

По цялата сцена в дълбочина и ширина са изпокъсаните въжета на скитащия балон. Огромна мрежа се поклаща в дъното — това е главната мрежа, с която се придържат баражните балони във време на война. Въжетата са усукани и оплетени, някои образуват люлки, други са като клупове, огромни възли се виждат навсякъде, причудливи извивки и форми. На пръв поглед това прилича на огромен гоблен от въжета. Високо горе, над въжетата се вижда част от хълбока на скитащия балон. Това е сребристосинкаво платно, което трепти като живо. Четири дебели откоса сено лежат до дъното на сцената. В тези откоси се крият преследвачите, един по един ще показват главите си от сеното.

АВРАМ СОВАЛКАТА. Как да я направим сега, даскале?

ДАСКАЛ КИРО. Ще го хващаме!

АВРАМЧЕТО. Пленяваме го и го сдаваме. Щом е военна вещь ще трябва да се плени и да се сдаде.

ДАСКАЛ КИРО. Не ще го предадем! (Той постепенно става рязък, остър, патетичен.) Той помощ търси тука, той целият е в рани, едва бере душа! За предателство кой пръв ръка ще вдигне! Ти ли... ти ли... ти ли...

АВРАМЧЕТО. Виноват! (козирува)

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Такъв пленник ние досега не сме хващали, а и в Аврамови махали не са виждали! Да го примамим с враната!

ПЕТЪР. За да е пленник, то трябва да го хванем и завържем. Това що не е в качето, все едно, че не е доено!

ПАВЕЛ. Къде да го завържем, като наоколо е голо?

ДАСКАЛ КИРО. За себе си ще го завържем!

АВРАМ СОВАЛКАТА. А ако дръпне наннагоре!

ПАВЕЛ. Да хвърчим с него!

ИЛИЙКО. Ще хвърчим.

ПЕТЛЕТО. Шегуваш се! Да е баща ми, ще полети с него, защото по природа бе летлив, а аз съм спешен човек, пайванисан за духалото и наковалнята.

Илийко, Аврамчето и Матей Ницото, като най-нетърпеливи започват да се катерят по въжетата на балона, увисват над земята. Привързват се кой през кръста, кой под мишниците, люлеят се. Един по един и останалите почват да опъват въжетата, привързват се, или теглят към земята. Само Петър и Павел стоят безучастни с качето.

ДАСКАЛ КИРО. Какво се туткате с това каче!... Ей, вие, равноапостоли, връзвайте се, до второто пришествие ли ще подтичвате с това каче!... Хаджи Авраме, от какво внезапно се изплаши, заради враната ли? Увисвай заедно с опитомената си врана, може би ще и се случи и тя да полети! Хайде, дръж!... Хайде, момчета, опъни мускули, натисни! Още малко да натиснем надолу! Теглиии!... Раз-дваааа! Раз-дваааа!

Групата разклаща балона, зазвучава неговата тиха мелодия, тъжна и бавна, тя е ритмувана с движението на преследвачите.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Не бой се, Момо!

БАБИНА ДУШИЦА. По-голям е от кита и на Йона! Той всички може да ни побере в себе си!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Хващаме го вече!... Ох, пак налепях на трън!

ДАСКАЛ КИРО. Тегли, остави петата с тръна!... Още малко, ей го на! Поляга вече! Айоо-руп!... Оуп!... Айоо-руп!... Оуп!

ВСИЧКИ. Ураааааа!

Всички извикват тържествено и победно: Урааа! Викат дълго, стоят околоръст край скитащия балон, опънали възетата му в различни посоки. Някои почват да си хвърлят шапките, без да спират да викат ура.

АНТРАКТ

Същата сцена, същата картина. Преследвачите продължават да викат: „Ура!“. Балонът внезапно се повдига нагоре, синьо-сребристите платно изплющява и изчезва, на сцената остават само да висят разлюлени въжета. Привързаните към тях хора са увиснали във въздуха, между небето и земята. Промяна в светлината към сребристо и синьо. Всички са изпаднали в пълно сливане и вцепенение.

От тук нататък ще търсим разширяване на пространството и безкрайна дълбочина на сцената, по принципа на панорамите. Земни изгледи не са необходими, необходимо е само насищане със светлина, сияние и музика. Ако всички са застинали в живописни пози върху въжетата, само Петър и Павел се скриват в качето. Звучи по-интензивно космическата мелодия на балона.

ВСИЧКИ. Ура, ура!

ПЕТЪР И ПАВЕЛ. Помощ, помощ!!! (Показват се и се скриват в качето.)

АВРАМ СОВАЛКАТА. Помощ!

МАТЕЙ НИЩОТО. Помощ!

ДАСКАЛ КИРО. Защо крещите!? Защо дерете гърлата си?... Тук никой няма да ви чуе! Тук само вятърът се чува и гласовете ни! (Опитомената врана се обажда: „Га! Га! Га!“)

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. И Момо чува!... Издигнаха го Момо нависоко и се оживи!

БАБИНА ДУШИЦА. Ето ви най-после пленник, деца! Всички викахте, че Аврамови махали не са виждали такъв пленник, ето ви го и пленника най-после!

ИГОТО. Братя, каква стана тя нашата, братя! Вместо ние да хванеме пленник, сами станахме пленници!

ПЕТЛЕТО. И пленници, и хвърковати станахме, и риби и влечугове... и на маймуни можеме да станем!... Как не!

АВРАМЧЕТО. Военнопленници сме!

ИГОТО. Ба ма'а му!

ИЛИЙКО. Нищо! Най-последно и аз да пипна небето, с пръст!
(*пипа небето*) Стига съм летял наум из облаците!

МАТЕЙ НИЩОТО. Оооооо! (*Въздъхва с облекчение*) Млъкна най-последно и се свря като в миша дупка в ухото ми. (*вика силно*) Еееей, бълха! Где пропадна, гювендио, та никаква не те чувам! Ха, ха! По небето чак ме караш да се катеря, да викам помощ! И тъ нъ, за да млъкнеш най-последно, идиотин с идиотин!

ДАСКАЛ КИРО. Да предприемем най-последно и ние нещо! Нагоре ли... надолу ли!?

ПЕТЪР И ПАВЕЛ. Надолу! Надолу!

ИЛИЙКО. Нагоре! Нагоре!

ДАСКАЛ КИРО. Важното е сега спокойствие да запазим! Прищевка станахме на възходящите течения, поде ни вятърът с внезапен порив и ни повдигна заедно с облака над Аврамови махали. Добре, че го завързахме за себе си, сега той може да избяга, само ако ние избягаме с него!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Да го пробием!

ИГОТО. Да го изкормим, като риба!

АВРАМЧЕТО. С ножа!

Аврамчето почва да се катери по въжетата към балона, захапал в устата си нож.

ДАСКАЛ КИРО. Илийко, спри го! Къде, войниче!? Не виждаш ли, че ако посегнеш с ножа на балона, все едно, че на себе си и на нас посягаш. Мигър не разбираш, че при първата пробойна още, балонът ще се сгромоляса върху земята заедно с нас? Като мухи ще смачка всички ни!... Вържете го!

Илийко и притеклият се на помощ Матей Нищото връзват Аврамчето. Аврамчето увисва надолу с глава. Илийко захвърля ножа върху земята.

БАБИНА ДУШИЦА. Който вади нож, от нож умира! Скитащият балон се раздвижва, интензивно зазвучава музика, увисналите или разположени по въжетата преследвачи се залюляват, залюляват се и двамата братя в качето. Уловен яко за въжетата, разкрячен и разперил ръце, Игото изкрещява.

ИГОТО. Братя!... Той тръгна!

ДАСКАЛ КИРО. Дръж се яко със зъби и нокти!... Полетяваме!

ПЕТЛЕТО. Помощ! Помощ!

*Петлето полетява към земята с викове: „Помощ! Помощ!“ Всички се навеждат надолу към земята, вижда се как Петлето пада, как притичва на едри скокове, докато останалите се мъчат да го изтеглят нагоре с въжето и с викове: „Петлето, Петлето падна!“ Те издърпват накрая ръкомахащия човек, който рита във въздуха и го настаняват помежду въжетата. **Петлето** се прекръства и плюе в пазвата.*

ПЕТЛЕТО. За малко да отхвърча към земята! Ужас!

АВРАМЧЕТО. Отвържете ме бе, хора! Не видите ли, че полетяваме! Защо ме карате да хвърча надолу с главата!

Илийко и Матейко го отвързват.

БАБИНА ДУШИЦА. Мигър полетяваме?

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Полетяхме, полетяхме!... Ей, Момо, я виж как полетяхме! Хайде, Момо, хайде и ти, светиня му, размахай си крилете, дано покрай нас и ти започнеш да хвърчиш!

ДАСКАЛ КИРО. Ето, че най-последно и ние спешените хвърчим! Добре се сетихме да вържем скитника за себе си! Докато той кръжи над махалите и Балкана, то и ние заедно с него ще кръжим!... Я погледнете какви висини, какво ширине се простира пред погледа и как величествено е всичко! Олеле мале, чудна природа! (*песен!*)

ИЛИЙКО. Досуц като орли се реем, даскал Киро!... Иго, какво ти стана?

ИГОТО. Плача!... В умиление изпаднах!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Аз съм като муха в паяжина!

ПЕТЛЕТО. Аз като чувал с картофи се нося и ми се вие свят! Ето ви идея сега! Кой знае къде ще да се развяваме с тази идея?

БАБИНА ДУШИЦА. Като пилета в кълчища се оплетохме!

АВРАМЧЕТО. Не знам защо, но ме напират нещо отвътре да извикам!... Искат ми се „Ура“ да извикам!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. В каквото и положение да изпадне, войската знае само своето „ура“ да вика!... Викай!

ИЛИЙКО. Ако летиме все в една посока, можем и до друга държава да достигнем. Аз никога досега не съм ходил из чуждите държави!

АВРАМЧЕТО. Сега е война и всички граници са строго охранявани. И всички стратегически обекти са строго охранявани. Полицията навсякъде е турила блокада!

МАТЕЙ НИЩОТО. Човек тогава трябва да е птичка, за да може всичко това да прелети!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Нали сме птичка!

ПЕТЛЕТО. Птичка сме, как не!

ПЕТЪР. Аз не съм птичка!

ПАВЕЛ. Ние не сме птичка!

ПЕТЪР. Ами то, ако погледнеш ние като муха без глава хвърчим! Накъде хвърчим?

ПАВЕЛ. И аз мисля, на никъде не хвърчим!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Дано бог ни запази от чужди държави, даскале! Какво биха казали по чуждите държави: Няма ли си вие държава да хвърчите из нея, ами сте се юрнали, ще кажат, да хвърчите по нашите държави!

ДАСКАЛ КИРО. Не бойте се, балонът няма толкова сили! Не виждате ли, че той се задъхва. Него просто въздушно течение го вдигна и го поддържа сега, за да може да направи един кръг над Аврамови махали, а заедно с него и ние да направим един кръг над Аврамови махали!

Двамата братя Петър и Павел, които са показали само главите си от качето надникват надолу и се скриват мигновено в качето.

МАТЕЙ НИЩОТО. Бълхата, и тя проклетницата заедно с мене кръжи!

ИЛИЙКО. Вижте, вижте, хвърчило! (Той се пресяга, улавя тънко възженце, издърпва към себе си хвърчилото, то ще го съпровожда до края.)

АВРАМЧЕТО. И с хвърчило се сподобихме!

МАТЕЙ НИЩОТО. Ами ние май като хвърчило хвърчим!

БАБИНА ДУШИЦА. Ако ни забележат отнякъде, какво ли ще си помислят.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Сигурно ще кажат — гледайте ги тия как хвърчат горе като хвърчило. Младите добре, ами ние, дъртите, къде сме се понесли.

АВРАМ СОВАЛКАТА (вика). — Свате, ей, свате! (Прави фуния с ръце пред устата си, навежда се, почти увисва надолу и вика.) Еееей, сватееее!... Свате бе... чуваш ли ме, ей, сватееее... Ай да му се не види и свата! Свате бе, ей, сватеее!

ДАСКАЛ КИРО. Какво има, Авраме!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Викам на моя сват, ей го къде клечи долу! Тоя мой сват изглежда, че съвсем е оглушал!... Я, момчета, ми помогнете във викането, дано ме чуе тоя мой сват и погледне нагоре да види как хвърча аз гордо над гордия Балкан!

Всички турят ръце на устата си, за да направят фунии и наведени надолу викат хорово: „Сватеее... ей, сватееее!“ Те се завъртат бавно, като продължават да гледат надолу. Бавно се отдалечават от света на Аврам Совалката.

ИГОТО. Не ни чу! Той не беше ли малко възглух, Авраме!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Ами, възглух!... Никак не е възглух той, ами не ще да вдигне глава и да види как се ние носим над махалите със скитащия балон по най-горд начин. Той моя сват, никога няма да погледне нагоре в небето, за да те забележи, защото е забил своя пусти нос в една тиква и я клъцка със сатъра. Той, моя сват, гледа где какво намери тиква да я насмете и сяда да я клъцка със сатъра, защото прасе угоява. Той все сатъра гледа, тиквата и прасето, затова от тиквата и прасето по-далеко не вижда! Ама че изгубена Станка!... На тая мой сват и с пищов да му гръмнеш в ухото, няма той да те чуе, защото е забил нос в пустата тиква, не вижда по-далече от носа си, тиквата и прасето и никак не се интересува, хвърчиш ли ти горе в облаците или не хвърчиш!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Мигър никой няма нас да ни забележи, че хвърчим!... Ами ние с най-пълен риск се хванахме да хвърчим, а ето ще излезе, че никой няма да ни забележи! Мигър е

възможно да не ни забележат! Тогава за какво да хвърчим, ако не ни забелязват!

ПЕТЛЕТО. Как не! Колко пъти се е случвало да мине нещо покрай тебе и ти да не го забележиш!

МАТЕЙ НИЦОТО. Ще го забележиш, чак когато се напъха в ухото ти и почне да бучи в него!

ДАСКАЛ КИРО. Дали ще ни забележат от земята или не е все едно! Важното е, че веднъж в живота си и ние се издигаме, лекота на тялото усещаме и на душата съпротивяваме се на земното притегляне, пъпната ни връв със земята може да се скъса и ще се понесем по подобие на Икар из ширинето. Погледнете там, орли кръжат, околоръст край нас са все орлови кръстопътища! *(Той става патетичен и разтваря ръце или жестикулира, сякаш иска да повдигне духа на групата, да я съсредоточи в една цел, за да я накара свободно да полети заедно с него в небето!)* Небесният гигант сребрее, трепти и вижте как леко диша! Не е той вече нараненият самотник, защото ние му вдъхваме кураж, надежда, на него никой няма да посегне! Ако започне да пада уморен, задъхан от летенето и изтощен, то тогава, братя, ние сами ще размахваме закърнелите крила, от нашите сили сила ще дадем и ще падне скитникът едва тогава, когато в пълно изтощение и ние паднем!

*Част от групата започва да имитира летене. Като се преместват по възетата **Илийко**, **Матей Ницото** и **Аврамчето** се групират около пламения даскал Киро, започват да подражават летене на птица, размахвайки бавно с по една ръка. **Игото** сваля шапката си и я размахва.*

АВРАМЧЕТО. Ей, хора, простете ми, че пръв посегнах с ножа, исках пръв аз да атакувам. Сега едва разбирам, че раненият не трябва да се атакува, той трябва да се подкрепи. Кога ударения подкрепиш и се опре на твойто рамо, дважд по-силен чувствуващ, че си станал! Ей на, сега едва разбрах, че е така и не съжалявам никак, че войнишкият ми нож блести и святка долу забит върху Балканите. Заради него аз най-малко три дни ще бъда под оръжие, но не съжалявам и моля всички да ми се прости!

ДАСКАЛ КИРО. Простено да е!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Нека е простено!

ИГОТО *(провиква се към земята).* Е, хе, хе, еее! Земльоооо!

ИЛИЙКО. Братя! Аз почвам да сънувам! Хвърча — то ще рече, че е сън това! Хвърчилото и то с мен хвърчи, небесният балон хвърчи и като гледам около себе си, всичките хвърчим! Аз мисля, че е сън това!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Я дайте да се ощипем един друг, да не излезе наистина, че сме сънували! От нас всеки е летял поне веднъж насън, но като се повдигне нависоко, изплашва се и рипва като яре. Тогава се разбира, че е сън. Защо тъй е наредено на сън да става само тая работа, не знам.

ПЕТЛЕТО. Няма да е вредно да се поощипем! Човек така може и да изкукурига!

*Всеки от героите се ощипва, после се пресята да ощипе човека до себе си, чува се: „Ах! Ох!“, двамата братя **Петър и Павел** се показват от качето, ощипват се и те, извикват ох и ах и повече не се скриват в качето. Хората се вторачват един в друг и всеки почва тихо да повтаря на човека срещу себе си: „Не сънуваме!... Не сънуваме!“ Понеже всички повтарят това по няколко пъти шепнешком, то тъй „Не сънуваме!“ откънтява като ехтение, шепнещо и трептящо, сякаш подето от небесното ехо: „Не сънуваме, не сънуваме, не сънуваме!“. Далечен вой на сирена. Воят нараства и за да се чуват хората един друг, то все по-високо повтарят това „Не сънуваме, не сънуваме!“. Воят става много силен, летящите в балона се оглеждат тревожно на всички страни, **даскал Киро** се мъчи да възпламени отново хората.*

ДАСКАЛ КИРО. Не сънуваме... не сънуваме, а летим!

Воят на дадената въздушна тревога става плътен, за да се чуват хората започват да крещат: „Не сънуваме, не сънуваме, а летим!“ Гръм от оръдие разтърсва въздетата, двамата братя се скриват в качето. Канонадата от оръдието продължава, както и воят на въздушната сирена. Отхвърква обръч от качето.

АВРАМЧЕТО. Обстрелват ни! Това е противовъздушна батарея!

ПЕТЪР И ПАВЕЛ. Обръча от качето ни отиде! Отиде обръча!

ДАСКАЛ КИРО. Всеки да се държи здраво! Завързвай се здраво!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Ето, че ни забелязаха най-после!

ИГОТО. Твоят сват не те забелязва, а противовъздушната батарея те забелязва!

БАБИНА ДУШИЦА. Очилата ми! Отхвъркнаха ми очилата! Не виждате ли тъдява някъде очилата ми. Нищо не виждам без тях! Ами

че без очила съм като сляп!... Тъмно ли стана? Защо така тъмно стана пред очите ми!

Става тъмно, сиво и синьо, подвижна мъгла плува, или хората плуват през нея. Само възетата бляскат, и мрежите, и един малък отрязък от тялото на скитащия балон.

ИЛИЙКО. Влязохме в облак!

АВРАМЧЕТО. При нашето положение по-хубаво прикритие от облака няма. При въздушен бой всеки облак е непревземаема крепост!

ПЕТЛЕТО. Никога през живота си не бях влизал в облак. *(Канонадата стихва, стихва и воят на сирената.)* Гледай ти каква интересна работа изглежда облака отвътре. Той изглежда, че е по-голям от балона.

ИГОТО. Според мене е по-голям.

ИЛИЙКО. Отдолу облакът изглежда плосък, а кат влезеш в него се оказва, че не е плосък!

МАТЕЙ НИЩОТО. Не е плосък, мек е, мек! *(Светкавица, гръм.)*

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Разсърди се облака! Не бой се, Момо!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Тоя гръм произлезе от сблъсъка, даскале!

ДАСКАЛ КИРО. Никакво сблъскване няма. Балона просто се вмъкна в облака, за да ни прикрие от батареята. Ей го, започва да просветва вече. Ще излезем пак на чистото небе!

ПЕТЛЕТО. Слънце! Слънчице!

ИЛИЙКО. Вижте, вижте долу какво става! Тия са съгледвачи!

Всички се навеждат надолу, като правят с длани козирки над очите си. Двамата братя също се показват от качето, за да погледнат и те надолу. Отдолу зазвучава румънска переница.

ДАСКАЛ КИРО. Това са румъни! Переница свирят! Изглежда, че влашките земи ни забелязаха!

АВРАМЧЕТО. Ето по-нататък друга група! Тия са май нови съгледвачи! Изгърмява пищов, чуват се закани и възклицания: „Йебем ти богу и богородицу!“

АВРАМ СОВАЛКАТА. Аааа, това са сърби, сърби! Я гледайте — от всеки пряс — пищов стърчи!

ИГОТО. Братяяя! Недей псува, че ако замахна от тука с гегата, като пилци ще се пръснете! (*Отглас, който иде откъм сърбите: „Богу и богородицууу!“*)

ИЛИЙКО, МАТЕЙ НИЩОТО, АВРАМЧЕТО (*хорово*). И триста метра около кукюууу!

ДАСКАЛ КИРО. Момчета, недей влиза в пререкание със съседите. Ако ти подхвъркнеш над Балканите, не може съседите да не те забележат и да не завидят.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Гърци, гърци!

Чува се тъжна гръцка песен, струнни инструменти пригласят.

БАБИНА ДУШИЦА. Не ги виждам тия братя, гърците, но ги чувам, че тъгуват!

ПЕТЛЕТО. Само турчинът още гдето не ни е съгледал!

ИЛИЙКО. Съгледа ни, братя, съгледа ни!

Зазвучават зурли, отпява ходжа, чува се: „Вай, Аллах!“.

ИГОТО. Не може турчинът без маане! Кой с маане, братя, кой с псувня, кой с переница — всеки от съседите иде с нещо срещу тебе. Ами ние с какво да ги поздравим, братя.

АВРАМЧЕТО. Ще ги поздравим с „ура“!

ДАСКАЛ КИРО. Ура! Ура, момчета!

Всички извикват до три пъти „Ура“, размахват шапките си или ръкомахат.

АВРАМ СОВАЛКАТА. Равноапостоли, покажете си и вие мишите муцуни от качето, не чувате ли, че „ура“ се вика тука и че всичките Балкани са се струпали нас да гледат!

ПАВЕЛ И ПЕТЪР. Ура, ура.

*Петър и Павел се показват от качето и двамата извикват тихо своето „ура“ до три пъти.
Те викат само защото другите са извикали вече своето „ура“.*

ДАСКАЛ КИРО. Трябва да се стегнем! Я дайте, тъй малко полетящо да застанем, та съвсем летящи да ни запомнят нас Балканите!

Пръв даскал Киро дава пример, като заема летяща поза сред въжетата, подире му заемат летящи пози останалите, всеки според характера си, у някои това излиза добре, у други е невинно или малко смешно, двамата братя в качето боязливо или срамежливо помахват с една ръка. Илийко тъй движи ръцете си, че движи и хвърчилото. Групата съставлява едно цяло, което маха с ръце, водена от плаващото и пъстро хвърчило. Летящата композиция, сякаш се блъска в нещо и хората се настаняват удобно върху въжетата.

БАБИНА ДУШИЦА. Блъснахме ли се в нещо?

ПЕТЛЕТО. Май че заседнахме!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Увиснахме!

ДАСКАЛ КИРО. Попаднахме на въздушна яма.

АВРАМ СОВАЛКАТА. Сега е пладне, според моя джобен часовник, всичко живо пладнува по пладнищата.

ИГОТО. Да не пладнуваме и ние в ямата!

ИЛИЙКО. Няма вятър. Ей го хвърчилото и то увисна надолу!

АВРАМЧЕТО. Ветрушката така застава на едно място. Избира си едно място във въздуха, застава там и едва-едва потрепва с крилата си.

МАТЕЙ НИЩОТО. Водното конче също може така да застане на едно място, а соколът и щъркелът правят кръгове, без да си махат крилата.

ПЕТЪР. Кога стана пладне?

ПАВЕЛ. Ами докато това-онова, стана!

ПЕТЪР. Дойде време да се доят козите!

ПАВЕЛ. Как ще ги доим от тук?

ПЕТЪР. Не знам, но ако не ги издоим, ще прегорят. По това време всеки си дои стоката.

ПАВЕЛ. Заради тая гонитба и летене, сега козите ни ще прегорят!

ПЕТЪР. Скъпо ще ни излезе хвърчането! Ето, изгуби ни се обръчът от качето!

ПЕТЛЕТО. Аз реших най-после, че не е лошо човек да похвърчи. Ама ей така, малко да подхвъркне и пак да слезе на земята.

ИГОТО. Много високо се заряхме! И като погледнеш сега — накъде! Наникъде!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Нали се каза, че в яма ли, в дупка ли сме попаднали.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Ако е дълбока ямата, то все едно, че в кладенец сме попаднали.

БАБИНА ДУШИЦА. Не мога да видя! Мъча се да опипвам наоколо, но нищо не напипвам.

ДАСКАЛ КИРО. Ние няма да излизаме от тази въздушна яма. Ще постоим, ще почакаме, подир малко ще се появи вечерникът. Той ще ни обърне и ще ни понесе обратно към Аврамовите махали.

АВРАМЧЕТО. Значи привечер ще сме си у дома. Тогава можем да се разположим тук и да пладнуваме. Я каква хубава сянка има.

ДАСКАЛ КИРО. Разполагаме се тук и пладнуваме.

ИГОТО. Да знаете, че е много добре дето полетяхме. Ето, като си пладнуваме, мисля си, ако човек не полети не може той да види нищо!

ПЕТЛЕТО. Как не! Това е самата небесна работа тука! По-небесно от това не може и да бъде!

ИГОТО. И аз така мисля. Какво гледаме ние долу, братя? Кози гледаме... И какво сме видяли от тоя свят?... Трици сме видяли ние, братя! Ни ние нищо не сме видяли, ни някой нас е видял. А ето че сега като пладнуваме, разбирам, че оттук всичко ти можеш да видиш и всеки може тебе да те види!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Само моя сват гдето ни ни видя, ни ни забеляза. Всичките Балкани ни видяха и ни забелязаха. Той, моят сват, само своята пуста тиква забелязва.

МАТЕЙ НИЦОТО. Балканите ни забелязаха и ни съгледаха, щото хвърчим високо. На високо ли си, всеки ще те забележи и съгледа. Ниско ли си, ни те забелязва някой, ни съгледва. Ами живееш ти незабележим и още по-забележимо си отиваш!

ИЛИЙКО. Да беше бог и нас направил хвърковати, като птичките!

АВРАМЧЕТО. Човек само на сън може да стане хвърковат!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Не разрешава бог на човека да хвъркна в небето и да погледне той отвисоко земния си живот. Който погледне отвисоко, разбира колко е мизерен и презрян земния живот, какво туткане и суета цари по земята. Възгордява се тогаз човекът. Бог ни предвардва от гордостта по тоя начин, затуй е наредил да се суетим и да се туткаме по божията земя.

ИГОТО. Аз никак не се възгордявам, бай хаджи Авраме, но като гледам сега от високо, виждам как всичко се смалява пред очите ми.

ДАСКАЛ КИРО. Маломерен изглежда света отвисоко, Иго, дребен ни се струва той и суетлив.

ИГОТО. Суетлив!

БАБИНА ДУШИЦА. Аз не мога да го видя как изглежда. Но като вдишвам дълбоко си мисля, че много сме се издигнали, защото едва долавям тънките миризми на горски билки. Не пладнуваме ли над Усойката?... Само в Усойката могат да се доловят толкова много миризми на билки: маточина, бабина душица, равнец и жълт кантарион, момина сълза и на всяка трънка в пазвата е скрита срамежлива теменуга, нея ти не можеш да видиш, само дъха и долавяш. Аз мисля, че там и блага билка расте тайно!

ДАСКАЛ КИРО. Каква блага билка, Бабина душице!

БАБИНА ДУШИЦА. Блага билка, гдето всяка рана лекува, даскале — и телесна и душевна. Нея билкарят веднъж само през живота си намира. Кога боса самодива премине, на мястото на босата пета пониква блага билка. Не долавяте ли дъх на боса пета от самодива?

Всички вдишват дълбоко. Издишват и пак вдишват дълбоко.

ИЛИЙКО. На пушек мирише... Ахааа, гледайте, влак, влак! Ама че бълва пушек, разбойникът!... Ууууууу!

Илийко имитира локомотивна свирка, отвъръща му истинска локомотивна свирка.

ИЛИЙКО. И искри бълва, и сажди!... А! (туря длан на око̀то си.)

АВРАМЧЕТО. Какво стана?

ИЛИЙКО. Влезе ми сажда в окоето! *(Той разтрива с длан окоето си и едната половина на лицето. От саждата, едната половина на Илийко става черна. Оттук нататък, той ще бъде с лице половината бяло, половината черно.)*

ПЕТЛЕТО. Много е лютиво да ти влезе сажда в окоето. Това аз съм забелязал в ковачницата. Ти, Илийко, защо точно в комина на локомотива погледна, а не погледна по-отстрани. Така можеше и жива искра да ти влезе в окоето. Живата искра е още по-лютивва.

МАТЕЙ НИЩОТО. Не се безпокой за саждата, Илийко! Сажда в окоето е нищо. Ужас е, ако бълха ти влезе в ухото!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Ей, слушам ви и се чудя! Докога ще висим ние на шията на тоя балон!? Дайте нещо да измислим! Човек да повиси в небето известно време не е лошо, но не може вечно да виси.

ДАСКАЛ КИРО. Ние не висим, а съзерцаваме, любуваме се на майката земя! Иго, какво ти стана?

ИГОТО. Плача, затъжих се, братя, за земята!

ПЕТЛЕТО. Какво ли правят ангелчетата ми на земята?

ДАСКАЛ КИРО. Матей, какво правиш там?

МАТЕЙ НИЩОТО *(разкопчава панталона си и го закопчава сконфузено).* Ами таковата, даскал Киро, аз нали по необходимост... а то как! **ДАСКАЛ КИРО** — Е, как по необходимост! Мигър искаш ти да препискаеш отвисоко Аврамовите махали?

МАТЕЙ НИЩОТО. Не искам това, даскал Киро! Аз нищо не искам, ами се сконфузвам, щото по причина на мойта необходимост, а то, как иначе да постъпя?

ИГОТО. Ще стискаш! Ние как стискаме!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Не знам докога ще устискаме!

АВРАМЧЕТО. Да предприемем нещо!

ИЛИЙКО. Защо не опитаме с гребане! Вечерникът никакъв го няма, а аз мисля, че ако опитаме с гребане, може да помогнем на балона да ни изведе от тая яма.

ДАСКАЛ КИРО. Ще гребем.

АВРАМ ОПИТОМЕНИЯ. Как да гребем?

ДАСКАЛ КИРО. Кой с ръце, кой с капа, кой с гега, а най-вече със сърце и вяра!

ИГОТО. Да гребем!

Той пръв започва да гребе във въздуха с гегата. Подир него и **Аврам Совалката** започва да гребе с гегата, **Илийко**, **Матей Ницото** и **Аврамчето** се приобичават към тях, те гребат само с ръце. Един по един всички се включват, **даскал Киро** застава в челото с лице към гребците и почва да тактува: „Раз-дваааа!... Раз-дваааа!“. Той е като лодководач на гребците. Само двамата **братя Петър и Павел** не гребат, те се скриват в качето.

АВРАМ СОВАЛКАТА. Не помръдваме!

ПЕТЛЕТО. Как ще помръднем като равноапостолите висят в това каче като воденичен камък на шията ни! Как ще помръднем!

ИЛИЙКО. Щом тежат ще отсечем възетата. (Той тръгва към възетата, които придържат качето. От качето се изправят Петър и Павел.)

ПЕТЪР. Как така ще сечете възетата!

ПАВЕЛ. Ние най-много гребем! (Той почва да гребе усърдно с ръце)

ПЕТЪР. Ние гребем по най-апостолски начин! (почва и той да гребе.) и гледаме да ви помогнем в измъкването, а вие се нахвърляте да сечете клона, на който, седите... Гребите, брате, гребите!... Раз-дваааа!... Раз-дваааа!

ПАВЕЛ. И с ръце.

ПЕТЪР. И с вяра гребем!

*От гребането и разклащането двамата братя постепенно превръщат качето в махало. В ритъма на махалото се включва и останалата група, **даскал Киро** поема командата с: „Раз-двааа!“ и като гребат и люлеят напред и назад махалото — каче, хората раздвижват балона.*

ИГОТО. Гребете, ама накъде гребете, назад гребете.

ПЕТЪР. Добре де, кое е напред?

ИГОТО. Ба ли ма'а му?

ДАСКАЛ КИРО. След мен гребите. Размърдахме се! Добре!... Раз-дваааа, Хайде момчета, ето така, още малко! Раз-дваааа!... Хайде, наш мил чапкънино, раз-дваааа! Напъни още малко! Раз-дваааа! Още по-яко, раз, дай яката, дваааа! С повече вяра й раааз!

*Далечно ехо отглася: „Аааааа“. Зазвучава мелодията на балона. **Илийко**, **Матей Ницото** и **Аврамчето** извикват: „Ехо, Ехоооо!“. Отвърща им ехото.*

ИЛИЙКО. Ето че ни чу и ехото. Това е нашето ехо!

ИГОТО. Не е вашето, а е нашето! Ехооооо! (ехото му отвърща)

ИЛИЙКО. Мамка тиии! (ехото му отвърща със същите думи.)

Вашето е! Ако беше наше ехо, нямаше да ни напсува на майка!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Че то ако твоето ехо не те напсува, чие друго ехо ще те напсува!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Да е човек, може и да премълчи някоя псувня, ехото обаче не премълчава. Хайде, Момо, събуди се, що тъй си се умърлушил, Момо! Ей го ехото, чу ли Момо, обади се! Още малко, Момо, и сме у дома!

ДАСКАЛ КИРО. Греби, гребиии, раз-двааа!... Натисни по-силно! Раз-дваааа!

ИЛИЙКО. Птици, птици! Вижте птици пред нас!

ДАСКАЛ КИРО. Греби, греби!... Раз-дваааа! Напъни мишци, да настигнем птиците, да станем единно ято!

Тук се обажда ехото, засилва се, мелодията на балона става по-интензивна. Хората гребат под заповедта на ехото, чува се свистене, бягат светлини през хората и по въздетата, част от корема и хълбока на балона се наклоняват напред, върху хора и балон прожектираме бавно летящи птици. Хората настигат птиците, смесват се с техните силуети и през бягащите светлини и сенки, хора и птици образуват едно ято. Начело на колоната е хвърчилото, което се извива, бляска и води летящите хора. Под групата равномерно се люлее напред и назад качето с двамата братя, които също имитират летене. В тази картина ще се помъчим да внушим илюзията за тържествено и гордо летене в пространството, тежко вдишване и издишване, без да знаем — хората ли дишат или балона. Свистене на крила, мелодията на балона и много птичи гласове. Червен залез. Свечеряване. Ноц. По небето звезди, звездни острови се виждат и по земята. Свилят тихо щурци. Чува се предупредителна сирена на равни интервали. Звукът приближава, обажда се басов глас, много внушителен и спокоен:
„Моля ангелите да не пресичат!... Моля, движ се от долната страна на небето! Благодаря... Моля, ангелите да не пресичат!... Движи се от долната страна, на небето! Моля!“ Диагонално през звездното небе се появява пилотен ангел с крила. Той предупреждава:
„Движи се от долната страна, моля!“ Подир пилотния ангел лети бавно главният ангел, който носи бял силует надолу с главата. Силуета ангелът е стиснал под мишница, това е душата на умрял човек. Трети ангел завършва шествието... Нашите герои се прекръстват и гледат към отминаващите ангели. Сигналите на равни интервали бавно заглъхват в нощната пустош и самотия.

МАТЕЙ НИЩОТО. Какво беше това?

АВРАМЧЕТО. Пилотен ангел.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Пилотен ангел?

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Ангели!... Пренасят душата на умрял човек! Изглежда, че е умрял някой от Аврамови махали.

ИГОТО. Много терсене го носеше ангела! Под мишница и надолу с главата!

ПЕТЛЕТО. Когато човек умре, за него е без значение накъде ще го носят с главата. Нали ангелите го носят!

БАБИНА ДУШИЦА. Ангели ли казвате, че прелетяха? Где ги?

ДАСКАЛ КИРО. Отлетяха!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Где да можехме и ние като ангели да полетиме, да не седиме тука привързани! **ИЛИЙКО** — Дълбоко сме проникнали в небето!

ПЕТЛЕТО. На кръстопът сме стигнали.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Изглежда, че тука се разместват душите на умрелите.

БАБИНА ДУШИЦА. Може някой свой човек да срещнем.

ПЕТЪР И ПАВЕЛ. Къде ги ангелите?

МАТЕЙ-НИЩОТО. Отлетяха.

ПЕТЪР. Други няма ли да минат?

ПАВЕЛ. Тихо, тихо! Не шуми ли там нещо с крила?

ПЕТЛЕТО. Враната на бай хаджи Аврам шуми.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Не е враната, тя спи!

БАБИНА ДУШИЦА. Почти съм сляп без очилата, но чувам шумове. Пера шумят, пера! Не чувате ли? Вретено някъде бръмчи... Това е мама, тя цял живот с вретено бръмчеше. Изглежда, че и след, смъртта си, бръмчи с вретеното във небесата!... Тя е, тя е! *(тихо)* Мале... мале ма... мале!

Бабина душица се ослушва и всички край него се ослушват, братята почти са излезли от качето, като и те се вслушват по посока на бръмчащото вретено. Много далеко се чува сигнала на пилотния ангел.

БАБИНА ДУШИЦА. Не ме ли чува мама?

ПЕТЛЕТО. Не е вретено, Бабина душица, по-скоро петел кукурига... Ей на, чухте ли го? Далечно е, но кукурига! Дали баща ми не ми дава знак, бог да го прости!... Тате, ей, тате, аз съм тук, хвърча с балон, позна ли ме? Петлето, Петлето е тук, ние тате всички сме добре,

ти как си, тате? Не ме ли чуваш, не помниш ли, където всички кукуригахме, като петлета около наковалнята? Кукуригуууу!

Чуват се много петли, които кукуригат много далече, може би чак долу в Аврамови махали.

ДАСКАЛ КИРО. Това са петлите на Аврамови махали. Преваля изглежда полунощ!

ПЕТЛЕТО. Не, тате беше. Аз неговия глас посред всички гласове ще различа! Тате!

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Те сигурно не могат да ни чуят!

ИГОТО. Тях ангели ги носят из небето, небесни са делата им, а нашите дела са земни, как могат да ни чуят!

МАТЕЙ НИЩОТО. Но нали и ние се носим с балона из небето, защо да не ни чуят? Те трябва да ни чуят, кога друг път ще бъдем тъй близко до близките си хора?

ДАСКАЛ КИРО. До себе си кога тъй близо ще бъдем, и кога всеки един от нас ще бъде тъй близко до сърцето си?... Сега, сега... Нека всеки да повика най-близкото си същество, но тихо! Тук ангели прелитат, души пренасят, трошливи, леки...

Тихо едва-едва, почти шепнешком, летящите в небето почват да подвикват, обърнати в различни посоки, ослушват се, пак подвикват и цял хор, шепнейки имена се разсипва около балона.

БАБИНА ДУШИЦА. Мале.

ПЕТЛЕТО. Тате.

МАТЕЙ НИЩОТО. Невесто.

АВРАМ СОВАЛКАТА. Стринко.

МАТЕЙ НИЩОТО. Дъщеричката ми.

ДАСКАЛ КИРО. Момчето ми!

АВРАМЧЕТО. Деде!

БАБИНА ДУШИЦА. Мамо!

ИГОТО. Чичо!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Бате!

ИГОТО. Бабо!

АВРАМ ОПИТОМИТВЛЯ. Цвете!

БАБИНА ДУШИЦА. Еленке!

ПАВЕЛ. Апостоле!
ПЕТЪР. Куне!
ИЛИЙКО. Брате!

Далечен шепот и шум на крила. Шепотът се усилва и почват да се долавят мъжки и женски гласове, които отдалеко зоват преследвачите: „Илийко! Сине! Даскал Киро! Хаджи Авраме, опитомителю! Петленце! Матейче! Тате! Авраме! Иго! Петре! Дядо! Павле! Чичо! Бабина душице! Аврамче!... Божии кравици!...“

Разсипва се и стихва далечния шепот. Остават неистово да пицят само щурците.

Разсъмва се бавно, побелява всичко наоколо, като в млечна мъгла. И всички герои са с побелели коси и черна кожа, виждаме ги сякаш се връщат от друг свят... Далечен шум на крила, мелодията на балона, тиха и нежна и птичи гласове. Рязко и остро се връзва картечна стрелба и гърмежи. Ужасеният вик на даскал Киро: „Не стреляйте, тук има хора!“ Ехото повтаря вика. Внезапен мрак!

ПЕТА КАРТИНА

Гибелта на скитащия балон. Разпит и показания на преследвачите. **Петлето** забравя името си. Спорове с полицията и наивни самопризнания. Гибелта на бълхата и щастлив миг за **Матей Нищото**. Опит от страна на полицията за опитомяване на жителите на Аврамови махали. Окончателно разпокъсване и съсипия на скитащия балон. Грозна гледка. **Петлето** си спомня името. **Бабина Душица**, макар и почти сляп, открива стъпканата блага билка, която става за всякаква телесна и душевна рана. Птича перушина.

Тъмно. Стрелбата продължава. Чува се команда: „Огън!... Огън!... Шашки вън! Сечи, сечиии!... Огън!...“ Стенание, тежко дишане, свистене на въздух, съскане. Просветва постепенно. Сцената е закрита или преградена от огромния хълбок на балона. Сребрист и синкав той трепти, огъва се, по него се плъзгат ивици светлина. Всъщност това е завеса, която закрива сцената. Въжета и мрежи се спускат пред завесата. Полицаи, командувани от старши стражар разстрелват в упор небесния скитник, секат го и го мушкат със саби. Звучи мелодията на балона, тя е драматична. Вик от сцената: „Спрете! Тук има хора!“

СТАРШИЯТА. Раздирай!

Разделени на две половини полицаите опъват в средата платното и като теглят встрани, раздират го на живо от горе до долу. Те продължават да теглят, всъщност, разтварят завесата. Пред нас се открива сцената. Пода, стените и тавана са облечени в сребристо — синьо платно, по което прибягват светлини. Това е вътрешността на скитащия балон. Старшията прави няколко крачки и влиза вътре в балона. Тихо звучи мелодията на балона. Старшията оглежда вътрешността на скитника, погледът му се спира в дъното. В дъното са застанали в най-живописни пози всички участници в летенето. Някои имат превръзки на главите, други са с превързани ръце или крака. Игото и Аврам Совалката се подпират на гегите си, двамата братя са осакатили ляв и десен крак. Всички герои са гологлави, обърнати са с лице към полицията, ребром е обърнат само билкарят Бабина душица. Между полицията и нашите герои са паднали враната и хвърчилото. Стъписване или изненада има и от двете страни, ние ще използваме тази малка пауза, за да послушаме тихата мелодия на балона и да огледаме неговата вътрешност. В дълбочина балонът е по-синкав, повдигнат леко нагоре,

за да ни внуши илюзията, че е безкраен. Именно там, в дълбочина, застанали над полицията са нашите герои. Те са като в небесен храм.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Какво направихте, господин старши?! (*тръгва напред*)

СТАРШИЯТА. Не стреляйте. Назад!... Тук има хора. Назад или ще стрелям.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ (*слиза към убитата врана, накуцва*). Вие вече стреляхте, господин старши! Убихте враната ми... Най-питомната врана, посевна врана, господин старши, полезна птица. Тъкмо започнах да я уча да хвърчи отново и я убихте! (*взима враната*) Момо, ей, Момо!!!

СТАРШИЯТА. За каква врана бръцолевещ, глупако?

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. За Момо, господин полицейски. Тази врана аз я ударих в крилото, пребих и крилото, с жената почнахме да я прехранваме, тя стана съвсем пешеходна и се опитоми, господин полицейски! В най-пълнен смисъл се опитоми и се привърза към нас. Гледай ти, викам на жената, как ние, благодарение на Момо от най-прости поданици и жители на Аврамови махали станахме опитомители!... Аз Момо и на малък хаджилък съм го водил, заедно ходихме ние на Светата Рилска обител да се поклоним на великия рилски пустинник, а и на самата обител да се поклоним, та ето по тоя начин Момо не само се опитоми, ами и християнин стана и малък хаджия! Хаджи Момо, господин полицейски!

СТАРШИЯТА. Кой те би по главата, говедо такова опитомител на врани, та си не гледаш хала и враната, ами си хукнал да гониш балони и да хвърчиш с тях по облаците?

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Никой не ме е бил по главата, ами заради враната, господин полицейски. По причина на опитомяването, тя забрави как се хвърчи. Кога балонът дойде, рекох си, ще се кача с враната на балона да похвърчи малко с него, щото откакто се опитоми и стана християнин, и малък хаджия, никак не хвърчи. Много е лошо да се опитомиш, господин полицейски! Опитомиш ли се, съвсем преставах да хвърчиш.

СТАРШИЯТА. (*удря с нагайката Аврам Опитомителя през лицето.*) Марш, говедо! Махайте го от пътя ми. Да му се ударят десет камшика!...

Двамата полицаи повеждат Опитомителя с враната, стигат до едната страна на балона, единият от полицаите замахва със сабята си, прави прорез в балона и през прореза извежда Опитомителя навън. Малко по-късно ще чуем свистенето на камшика. Старшията се разхожда напред и назад. Спира се.

СТАРШИЯТА. Кой тук е подстрекателят и организаторът на тази провокация?... Кой, питам, вдигна в тревога цялата полиция, противовъздушната батарея и внесе смут в околността?

ДАСКАЛ КИРО. Няма тук подстрекатели? Ние сме мирни хора, орачи и копачи, пастири, събирачи на билки, косачи и селски ковачи. Какви подстрекатели в Аврамови махали? Всичко това е мирно и добродушно простолюдие, едва изгазило с голям зор първо отделение и пак е останало неграмотно. То нито Декарт е чело, нито закона на Торичели знае, то гледа повече земята и стоката си, по тоя начин мускулите си развива, а мисълта по-малко развива.

СТАРШИЯТА. Неграмотно, но хвърчи!... Простолюдие, но хвърчи!... Ако всичкото простолюдие се емне да хвърчи по облаците, кой тогава ще оре и копае в тази държава, кой ще гледа добитъка, кой ще жъне житото?

ДАСКАЛ КИРО. Пак простолюдието, господин старши! То затова е създадено, да работи с мускули! Но понякога и въображението му работи. Въображението му е единствената привилегия, господин старши! То е и бедата му. Мигър един умен и образован човек ще седне да измисля всякакви небивалици и да ги разселва тука по Балканите? Това само простолюдието го върши, кой го знае къде се скита неговото въображение, та ето тук туря една гола самодива в реката (*Старшията се обръща да види голата самодива. Даскал Киро излиза напред към Старшията*), горе пуска змей по небето и не му стига змея ами и пламък пуска от устата му (*Старшията гледа нагоре, търси змея*). Като стои простолюдието подпряно на гегата си и гледа как се сгромолясват облаците над главата му, праща Крали Марко да разсича облаците, три синджира роби да освобождава и все така подпрян на гегата си, разположено посред своите кози, търкаля въображението си из доловете, прегазва вещици и зли сили, влиза в единоборство с тъмни стихии и с простотията си въобразява, че всичко е във властта му и че всичко е подчинено на него. Беден е тоя Олимп, господин старши, бедни са тия балкански богове, но нали знаете, че сиромаш

човек и на магаре язди... Махали, колиби, колибарски селища, дивотия. Какво може да роди тая дивотия, освен дивотии! *(Даскал Киро се въодушевява, полицаите се скупчват вторачени в него, заслушани в словото му.)* И ако в невежеството си тоя народ съзре скитащ балон, първата му работа е да го погне, да го хване яко за опашката и ако се случи може и да покръжи с него над мизерните си Аврамови махали, без да се замисля, че с това ще събуди подозрението на държавата и ще заслужи по десет камшика. Умният и образован човек никога не ще се юрне да гони скитащи балони, а още по-малко ще полети той с непознат балон в небето. Умният и образован човек може само да се усмихне снизходително и да каже още по-снизходително: „Гледай го ти, пустото му простолюдие, какви ги измисля!“

СТАРШИЯТА. Млък!... Нито дума повече да не съм чул. Вие бе, какво зяпате... Кой ти е дал право на тебе да държиш сказки? *(обръща се към полицаите)* Почни да дереш!

Оттук насетне полицаите се раздвижват чевръсто и до края на картината пред очите на хората от Аврамови махали и пред нашите очи ще съсекат, ще раздерат и ще накъсат скитащия балон, ще разрушат светлия храм, ще опаковат всичко в големи денкове, ще оголят те цялата сцена, показвайки ни грозотията и мизерията на живота, извън стените на летящия небесен гигант. Последно ще бъде развързано платното, зад което всеки от преследвачите е получил по десет камшика за назидание.

СТАРШИЯТА. Кой ти е дал право на тебе да държиш сказки?

ДАСКАЛ КИРО. Учител съм в Аврамови махали. Целият ми живот премина в тези махали. Остарях, побелях, оглупях изглежда, господин полицай, съвсем се вдетиних на стари години. Защото как иначе мога да си обясня тоя сиромашки опит да полетим в небето, та чак мъртвите горе да срещнем и ангелите! Или всички сме оглупяли, или всички сме се вдетинили! Щом тръгваме подир всяка скитаща идея, или събитие! Но властите не те питат дали си оглупял или си се вдетинил, властите ти налагат десетте камшика, защото всичко трябва да се заплати. Който хвърчи, той и пада, господин полицай. Не се преодолява лесно гравитацията.

СТАРШИЯТА. Стига!... Махайте от очите ми този изкукуригал даскал! *(Влиза един от полицаите, който придружаваше*

Опитомителя и през направения със сабята прорез извежда Даскал Киро навън.)

ПЕТЛЕТО. И аз платих и изкукуригах! Как не!...

СТАРШИЯТА. Ти какво бе, и ти ли...

ПЕТЛЕТО. Отгоре! И аз идвам отгоре! Чух баща ми да кукурига и да ме вика, но платих с ей тая нога, щото ми се преби ногата в коляното. Как не се случи в перата да я ударя тая нога в глезена да я ударя, или на друго някое място, ами точно в коляното я ударих, в самата капачка, но няма как да я прегъна! По-неудобно от това не може и да бъде!

СТАРШИЯТА. Как се казваш?

ПЕТЛЕТО. Илия, май че бях... Не, чакай!... Май че бях Цвятко!

СТАРШИЯТА. Е как така. Ту си Илия, ту Цвятко. Не знаеш ли името си?

ПЕТЛЕТО. Зная го, господин началник! Как не! Като малък ми викаха петлето, щото много кукуригах. Баща ми беше ковач и аз като работя на духалото все си кукуригах. После като умря баща ми и сам станах сирак — ковач, взеха да ми викат петела, макар че аз по-малко кукуригах, щото децата взеха да кукуригат! После Див Петел ми викаха, после Кукуригу ми викаха, само жена ми дето все още ми вика Петлето.

СТАРШИЯТА. Ти за идиот ли ме смяташ мене?... Християнско име нямаш ли? В църква не си ли кръщаван?

ПЕТЛЕТО. Кръстен съм, как не. Ние всички сме християни от памтивека, — все християнски имена имаме, и Богородица е на голяма почит у нас, и баща ми като умря, ангел го отнесе под мишница. Ние от държавата не можем да се оплачем, тя нас ни зачита и на всекиго даде име.

СТАРШИЯТА. Държавата ни един свой поданик не е оставила без име! И най-никакъв да е поданикът, тя му дава име! Това е държава, как мислиш ти, че държавата ще остави някого без име!

ПЕТЛЕТО. Ни за миг не помислям, господин началник! Което е право е право, държавата нас всички ни зачете, не мога да си кривя душата. Но ние нали сме сиромаси хора, все не смогваме да си кръщаваме децата. При нас и църквата е далеко, и община далеко, а царят още по-далеко, чак в София, престолния град! Къде има време да ги разнасяш по църквите. Ето така ние сума години отлагаме, па и

забравяме даже, добре, ама държавата не забравя и като ни събере, вземе, че на всички даде имена. Братя, шуреи, зетьове, жени, деца — на всички дава подобаващи имена, а и на тъщата също дадоха подобаващо име, нищо че не живее тя в Аврамови махали, а в други махали живее. Но тогава тя се случи у нас, щото беше дошла да намества пъпове в махалите — тя намества пъпове, господин началник — та като дойде да намества пъпове, се случи тая работа, тогава и на нея дадоха като казаха: Щом се дават имена, значи на всички трябва да се даде, няма значение кой откъде е, нали всички сме християни и равни помежду си. Та ето по този случай на всички ни дадоха имена.

СТАРШИЯТА. Вие не се записвате навреме, в никакви регистри не фигурирате, сигурно и войници не служите? Живеете анонимно в нелегалност, така ли?

ПЕТЛЕТО. Как не? Баща ми на 45 години го взеха новобранец и служи заедно с големия ми брат, щото и той тогава бе новобранец. Държавата забавя, но не забравя! Голяма памет у държавата, господин началник!

СТАРШИЯТА. Щом държавата не забравя, тогава и ти не би трябвало да забравяш. Спомни ли си какво име ти дадоха?

ПЕТЛЕТО. Никола май беше, господин старши! Не, не беше Никола, май че Григор беше!... Или на зет ми беше Григор, а мойто име Петър май беше!... Затруднявам се, господин началник и накуп да кажа как точно беше, защото ни събраха на куп, цялата фамилия, дадоха имена за всички и рекоха: „Делете ги по-натам помежду си!“, та ето защо се затруднявам да кажа с точност. Дали Тудор беше, или Димитър беше! Кога една работа не стане овреме, ето как човек изпада в най-пълно затруднение, не, ами може и да изкукурига накрая! Чакай бе!

СТАРШИЯТА. Сложете този див петел срещу слънцето, нека слънчаса там, докато си спомни името... Простотия ли!

ПЕТЛЕТО. Истина е, господин старши, то затуй е и казано: „Прост народ, слаба държава!...“ Но аз ще се сетя!

Един полицаи отвежда Петлето встрани, за да го изправи срещу слънцето. Петлето жуми срещу слънцето и се мъчи да си спомни името.

ИГОТО. Господин старши, мога ли да ида да си диря козата? Коза ми се изгуби на мене!

СТАРШИЯТА. Не може! Никой няма да мърда!

ИГОТО. Прощавай, господин старши!

СТАРШИЯТА. Абе вие с качето... Я бегом да донесете вода и внимавайте да не я разплискате и да не сгазите някой полицай по нанадолнището.

Полицайте нареждат първите денкове от балона като пирамида. Двамата братя донесат качето с вода, вдигат го и го наклонят, за да може Старшията да пие от него. Старшията пие, после наплисква лицето си, намокря темето и се изкачва бавно върху пирамидата от денкове. Горе той се подпира на сабята си.

СТАРШИЯТА. Вие бе, с качето! Вие къде се мотахте с това каче из облаците?

ПЕТЪР. Ние сме еднородни братя.

ПАВЕЛ. Породени!

ПЕТЪР. Козари сме!

СТАРШИЯТА. Не ви питам дали сте еднородни или породени, а ви питам къде хвърчахте като мухи без глави.

ПАВЕЛ. Заедно с качето хвърчахме горе, господин старши! Точно като мухи без глави хвърчахме. Кога на муха и откъснеш главата, тя досущ като муха без глава хвърчи. Та ето и ние по същия начин хвърчахме, кога с краката напред, кога с главата напред, всичко ти се главозамайва, но няма как! Ако ние знаехме, че тъй ще се догоди работата, хич нямаше и да се качваме. На пръв поглед човек си мисли, че се е наредил като куче в каруца, а на втори поглед разбира, че ще се изтърсва от каруцата. Ние сега сме като изтърсени от каруца, и качето заедно с нас се изтърси и му падна един обръч, горкото — удари го артилерията, господин старши — кой ли го знае къде се търкаля сега из Балкана!

ПЕТЪР. Ние никак не искахме да хвърчим с този балон, господин пристав! Мигър сме ние за хвърчене! Нашата работа е да си доим козите, не да хвърчим по облаците. Ако ние се емнеме да хвърчим с балони, кой ще ни гледа козите на нас? Ние гледаме кози и всеки ден носим мляко на мандрата, добре, ама откъм Аврамови махали се зададоха нашите с тоя скитащ балон, попитаха ни закъде сме тръгнали, ние им казахме така и така значи и им разправихме, че

сме тръгнали за към мандрата, а те ни казаха — „Като сте за мандрата, качете се на балона да ви повозим, ние също отиваме на мандрата, няма защо да бърхтате пътя пеша.“ Ние се качихме заедно с качето, защото цял живот мааме и бърхтаме пътя пеша до тая пуста мандра да я наситим с мляко, ама то нали е мандра, господин старши, пустата и уста ненаситна! Затова се качихме да се повозим, ама то така се догоди работата, че ни се повозихме, ни мляко остана в качето. Всичко се разплиска из пътя, за малко и ние щяхме да се разплискаме. Обаче! Имената си ние знаем наизуст — Петър и Павел, и мислим, че най-голямото ни наказание ще бъде ако ни пуснете да дирим обръча от качето из Балкана.

СТАРШИЯТА. Дайте на тия еднородните.

ПЕТЪР И ПАВЕЛ. Какво?

СТАРШИЯТА. По десет камшика за летенето, и още десет камшика за качето! *(Полицай извежда двамата братя.)*

ПЕТЛЕТО. Сетих се, господин старши.

СТАРШИЯТА. Кажу щом си се сетил.

ПЕТЛЕТО. Рачо май че беше, господин началник. Мисля, че Рачо беше.

СТАРШИЯТА. Мисли, мисли, още не бързай.

ПЕТЛЕТО. Мисля, господин старши! Откакто ме турихте тук под охрана аз все мисля... Ей сега ще се сетя! Как не!

Игото изтичва бързо в средата на сцената, ослушва се, туря длан над ушите си, пак се ослушва с длан турена на ухото. Цвилене на коне.

СТАРШИЯТА. Ти къде скочи?!

ИГОТО. Счу ми се, че коза врещи!

СТАРШИЯТА. Каква коза? Продължавай да дереш.

ИГОТО. Изгуби ми се коза, господин старши, та ми се счу, че врещи. Трети ден се лутам да я търся из тези планини, ама то планини големи, а коза малка, не може лесно да се намери!

СТАРШИЯТА. И ти ли си козар?

ИГОТО. И аз съм козар. Ние сме предимно прости хора, козари, а другите махали са предимно овчари, също така прости хора. А най-предимно тука е дивотия. Откъм сила сме много добре, не си знаем силата, ако тука не се държиш яко, господин старши и не задържаш с

мускул и жила, вихрушките ще те отнесат. Тука ту буря те връхлита, ту някоя идея, дето вика даскал Киро, ту вълци насмитат стадото, ту гръмотевици се събарят отгоре ти, та всичко е като умопобърканост. Някоя коза стане въртоглава, почва тя да се върти в кръг, изгубва се от стадото, ти завързваш яко цървулите, казваш си: „С бога напред!“ и се емваш като умопобъркан да претърсваш чуки и долища за една въртоглава коза. По-умопобъркано не може и да бъде! И като погледнеш, че нещо непознато се задава от небето към тебе, съвсем се умопобъркваш, защото си помисляш дали това не е второто пришествие, с което ни плаши старият поп Качо, кога идем на църква. Ние рядко ходим на църква, но кога се случи да идем, старият поп Качо веднага ни сплавва с второто пришествие. А то като се погледне, при нас е все второ пришествие! Първо пришествие ние никога не сме имали тука, господин вахминистър.

СТАРШИЯТА. Щом си козар, що не си гледаш стадото, ами си оставил питомното и си се юрнал да гониш дивото!?

ИГОТО. Кое диво?

СТАРШИЯТА. Тоя балон.

ИГОТО. Аз тоя балон, дето сега го дерете и цепите като басма никак не съм го гонил. Моя работа ли е да гоня балони! Що да го гоня! Той си хвърчи горе и си скита, за какво трябва аз да го гоня, когато за тая работа си има полиция, нека тя да го гони. На полицията работата и е да гони и да прави блокада! Моята работа е да се държа яко за гегата и да гоня козите да бръстят. Ако се нещо изгуби — да завържа яко цървулите, да седна като умопобъркан по долищата и чуките, щото нали си признах, че тука се всичко изгубва, господин старши, та съвсем човек може да се умопобърка. Аз кога видях балона как се скита, си рекох: Туй добиче трябва да се е отлъчило от някое стадо, както моята рижа коза се отлъчи и кой ли го знае къде се щура сега стопанина му да го дири, а то, добичето, дошло чак в нашите Аврамови махали. Небе широко, господин старши, добитъкът там най-много може да се скита, в тая мера пьдари няма. Не е моя работа да бъде пьдар на небесния добитък, моята грижа е да си търся козата. Това всички тук могат да го кажат. Кажете бе! Защото видяха те колко съм угрижен и ме попитаха: що си така угрижен, гемиите ли ти потънаха? Аз им казах, че не са ми потънали гемиите, ами ми се губи козата, кажете бе! Аврамища! Тогава те ми казаха: ела да се качим на

тоя скитащ балон, отгоре по-добре се вижда, ще потърсим заедно козата, ей Аврамища, кажете бе! Аз се качих, истина е, че отгоре като на длан се виждаше всичко, обаче коза не се видя никъде.

СТАРШИЯТА. А звезди горе видя ли?

ИГОТО. Съвсем не, господин вахминистър.

СТАРШИЯТА. Сега ще видиш и звезди посред пладне...
Вземете го да му покажете звезди! (*Полицай извежда Игото извън балона.*)

ИГОТО. Ба ма'а му.

ПЕТЛЕТО. Вълко май че беше, господин старши! От вълк.

СТАРШИЯТА. Кой е следващият? Ти ли си следващият?

АВРАМ СОВАЛКАТА. Аз бях по-следващият, но нека да кажа, за да разбере полицията как точно беше. Относно умопобъркването, Игото не е съвсем прав и не беше точно така. Първо на първо, никой не се умопобърка, тука нямаше място за умопобъркване, ами се ние слисахме. Игото винаги бърка, прост човек е и не може да различи умопобъркване и слисане. Ние се слисахме. Той като небесна коза се скиташе, от самите егреци го забелязахме, че се скита безцелно, отвсякъде висяха въжета и върви. Щом ни мина слисането се окопитихме, взехме да се питаме един друг защо трябва да обикаля отгоре тоя скитащ балон и да ни гледа? Какво има той да ни гледа, господин старши? Мизерията ли да ни гледа, господин старши!?... Ние да не сме мечка, че да виси той отгоре ни и да ни гледа!?... Че тука не е цирк, господин старши, та кой откъде иде да гледа! Възмутителни чувства у нас се надигнаха — рипнахме се ние и го погнахме, къде с „юбреее!“, къде с камъни, къде с геги го замеряхме, най-после го обградихме от всички страни и се хвърлихме вкупом отгоре му.

АВРАМЧЕТО. С „ура“ го атакувахме, в центъра и по фланговете! Съвсем по военния устав го атакувахме.

СТАРШИЯТА. Марш оттука!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Атакувахме го и го пленихме, защото така го бяхме загацили, че няма къде повече! Щом го пленихме, възникна въпросът как да го удържим и за какво да го вържем! Тежко ранен беше и се мяташе на всички страни, а наоколо ни дръвце се случи, ни нищо. Тогава даскал Киро ни подсети, той, всеки да завръзва балона за себе си. Добре, ама щом го завързахме за себе си, варваринът дръпна изведнъж и ни вдигна всички във въздуха, плутократинът му с

плутократин. Тогава ние съвсем изпаднахме в най-пълно слисване, изумление и умопобъркване. Игото преди мене даде пълни показания, затова искам само... малко нещо да добавя, за да е съвсем наясно полицията.

ПЕТЛЕТО (*припада*).

Старшията заповядва „Плиснете вода отгоре му!“ Илийко и Аврамчето се спускат бързо, плисват качето с вода върху него. Той подскача високо и извиква:

ПЕТЛЕТО. Цанка май че беше, господин старши!... Не, не беше Цанка. Цанка беше балдъзата. Аз съвсем слънчесах, господин старши, затова се обърках, слънчев удар ме удари в главата, затуй изумях, та вместо да се сетя за моето име, сетих се за балдъзата. Но аз ей сега ще се сетя, господин старши! Как не!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Искам само още нещо да добавя!

СТАРШИЯТА. Добави, добави!

АВРАМ СОВАЛКАТА. Да добавя, че ние не искахме да имаме никакво вземане-даване с него. Но щом то ни сграбчи и ни понесе, рекох на нашите съгледвайте всеки откъм своята страна, дано съгледаме някой да дойде на помощ! Пръв аз съгледах моя сват, кльцкаше една тиква със сатъра да храни прасето си. Почнах да му викам, другите ми се притекоха на помощ да викат и те: „Свате, ей свате!“, но той ни ни чу, ни ни забеляза, щото беше забил носа си в тая пуста тиква и нищо друго не го интересуваше. То като погледнеш, господин старши, по нас тука наоколо всеки е забил нож в нещо, ни те съгледват, че хвърчиш, ни те пък съгледват, че викаш за помощ. Никаква благонадеждност, господин полицай.

СТАРШИЯТА. Това ли е добавката ти?

АВРАМ СОВАЛКАТА. Това ми е добавката.

СТАРШИЯТА. Прибавете му към тая добавка и камшиците... (*Полицай извежда Совалката.*) Следващият!

АВРАМЧЕТО. Аз, редник Аврамчо Вълчев, от 7-ми пехотен на Негово величество полк в тридневен домашен отпуск за старателна служба и отличие, мога да рапортувам следното: Към часа единадесет косях сено в ливадата, находяща се в землището на Аврамови махали, когато забелязах й небето летящ военен обект. С приближаването на обекта можех да различа, че това е скитащ баражен балон, дезертирал

от фронтовете на Втората световна война. Под прикритието на нощта, дезертърът беше минал неприкосновените ни и свещени граници на Отечеството и търсеше място в планините да се укрие. Аз тутакси преустанових косенето, господин старши, защото помня войнишката клетва, че дълга преди всичко, а косенето после! И се включих тутакси в преследването и залавянето на дезертъра. Тъй като не разполагахме с никакво огнестрелно оръжие, наложи се да влезем в ръкопашен бой. Боят продължи не само на земята, но и във въздуха, и докато се носехме ние във въздуха, вкопчени в летящия военен обект, появиха се съгледвачи и наблюдатели от съседните балкански страни. Това още повече повдигна нашия боен дух и стана причина да полетим стремглаво в най-героически пози над Балканите. Пилотен ангел се появи със сирена, предупреждаваше ни да не пресичаме небето, подире му втори ангел се появи, носеше под мишница душата на умрял земен жител, подир него трети ангел завършваше ескорта, но нас това не ни стресна, а напротив, и отговорихме ние на предупреждението на пилотния ангел с гръмогласно „ура“. Ангелите щом усетиха, че работата е сериозна се оттеглиха тутакси подир своя пилотен ангел.

СТАРШИЯТА. Всички ли участваха в гонитбата, водени от подобни патриотически подбуди?

АВРАМЧЕТО. Тъй вярно, господин старши! Всички и целокупно участваха, подбуждани от патриотични подбуди, а съгледвачите и наблюдателите от съседните балкански страни участваха като сеирджии. Аз чак горе разбрах нашия ротен, господин старши, дето все ни втълпяваше кога маршируваме така да вдигаме крак, че земята под нас да трепери, защото, викаше той, кога удряш крак, целите Балкани тебе гледат! Слесаха се Балканите, господин старши, като видяха те как стремително атакуваме летящ военен балон, че полетяхме заедно с него във въздуха. Само батареята, гдето не насочи правилно огъня си, та вместо балона, ние бяхме обстрелвани... Рапорт сдаден, господин старши! Разредете да се оттегля!

СТАРШИЯТА (*слиза бавно от денковете*). — Авраме, строй хората! (*пред строя*) Войската никога не може да координира действията си така, както полицията може да ги координира! Ясно. Нещо повече — войската винаги се движи в опашката на събитията, а

полицията винаги прегражда пътя на събитията!... *(вика)* Почни да товариш! Всички коне да се натоварят! Обратния път ще минем спешени! Вземайте войника! Да му се прочете едно конско евангелие, задето е допуснал да бъде пленен от скитащ балон. Затова, че е разнасян в небето като чучело от този балон, пред очите на целия Балкански полуостров, да му се ударят десет камшика! *(Полицай извежда Аврамчето)* Ти защо си се направил на маймуна бе? Едноок ли си?

ИЛИЙКО. Не съм едноок, а ми съм къдрокос, но ми влезе сажда в окото. Докато хвърчахме горе, се излъгах да погледна в комина на един локомотив. Ако си бях седял у дома, при невестата, нямаше да ми влезе сажда в окото, но как да седя у дома, господин старши! Аз съм слаб човек, мене всяко събитие ме замита и ме повлича със себе си.

ПЕТЛЕТО. Имам име, господин началник, може ли човек без име. Кучето, що е куче и то има име! Но не мога отведнъж да се сетя! Човек от круша падне, па отдъхне, а аз от балон паднах! Още малко да отдъхна и ще се сетя!

ИЛИЙКО. Кога забелязах балона в небето, видя ми се подозрителна тая работа, помислих си дали не е някой шпионин, гдето дебне и слуша, защото той досущ като шпионин се шляе, дебнеше ни и слушаше. Рекох си, Илийко, тая работа тебе няма да те размине, ще падне гонитба тука, шпионин се лесно не хваща! Жените писнаха в реката — той ги бил шпионирал как се къпят голи в реката. Ние не си шпионираме голи жените, господин старши, откъде — накъде той ще ги шпионира!

СТАРШИЯТА. Затова го хванахте и полетяхте с него! За да шпионирате заедно с него държавата ли? На държавата яйце и се пече на задника, а вие сте тръгнали да хвърчите с балон над нея и да я шпионирате! Малко са ви по десет камшика!... Марш!... Ти бе, какво подскачаш и се въртиш около себе си? Като дервиш.

МАТЕЙ НИЩОТО. Съвсем не съм дервиш! Аз съм най-нищото нещо, господин старши. Няма нещо по-нищо от мене, всички в Аврамови махали го знаят, а и самото ми име може да го докаже. Аз съм Матей Нищото. *(Почва да подскача на един крак и да се върти.)*

СТАРШИЯТА. Не се прави на смахнат! Всички тук се правите на смахнати и малоумни! Кой тръгнал да кара мляко на мандрата, кой дезертър гонил, на кого коза се била изгубила, онова говедо заради

врана хвърчало, тоя идиот тука името си забравил, всички за потърпевши се представят тука, пред полицията с глупавите си идиотски признания искате да доведете полицията до пълно умопобъркване!

МАТЕЙ НИЩОТО. Точно така, господин старши! Аз в най-пълна степен се умопобърках и съвсем умопобъркан хвърчах, та стигнах до най-пълно умопобъркване. За всичко бълхата беше виновна!

СТАРШИЯТА. Каква бълха, нищожество?

МАТЕЙ НИЩОТО. Не Нищожество, а Нищото ми е името, господин старши!... Относно бълхата всички тук могат да кажат, че за всичко тя е виновна. Ако не беше бълхата, аз по никакъв начин нямаше да участвувам в тази гигантска гонитба и да хвърча над Балканите. За какво да хвърча, да ме видят всички Балкани ли и да кажат „Гледай го тоя, заради една нищо и никаква бълха тръгнал да хвърчи горе по облаците“. Ами нали всеки ще те вземе тебе за най-нищото нещо, що заради една бълха си се понесъл в облаците! Но какво можех да направя аз, след като бълхата ме подлуди. Ако бръмбар ти влезе в главата, господин старши, побръмчи, побръмчи и отбръмчи. Понякога ти отбръмчаваш с него, понякога не отбръмчаваш. А бълхата, проклетницата, не отбръмчава, ами бучи и те довежда до най-пълна лудост и не знаеш накъде да отбръмчиш. Ние тука сме на самото било на Балкана, от нас нататък е небе, освен в небето наникъде другаде не можеш да отбръмчиш. Ужас, господин старши! Ако погледнеш, няма нищо по-нищо от бълхата. Но те довежда до най-пълно подчинение и малоумност.

СТАРШИЯТА. Изведете този идиот оттука, че напълни всичко с бълхи и навсякъде започва да ме засърбява. Да му се изтупат всичките бълхи с камшика!

МАТЕЙ НИЩОТО. Но тя е само една, господин старши! Нали през цялото време се мъча да обясня на полицията, че е само една нищо и никаква бълха. Ако подскача наоколо — нищо, нека си подскача, но като ми влезе в ухото, стана ад, бучи, цялата ми глава бучи и полудях. Тя е вътре в ухото ми, идиотинът му с идиотин, както сам възмутено и справедливо я наричаш, господин старши!

Старшията изпада в ярост, улавя яко Матей Нищото за ризата, разтърсва го, замахва и такава плесница му удря, че Матей се завъртява около себе си. Той извиква, стъписва се,

гледа вторачено старшията, засмива се още по-широко и по-широко, накрая избухва в гръмогласен смях.

МАТЕЙ НИЩОТО. Благодаря, господин старши! Спасихте ме, родих се!... Вие убихте идиотинът му с идиотин! Предаде богу дух, проклетницата! Много благодаря, господин старши, най-покорно благодаря! Родих се, родих се! Урааа! Урааа! Олеле мале, чудна природа.

ПЕТЛЕТО. Сетих се! Аврам беше, Аврам.

СТАРШИЯТА. Махайте тая дрипа! Авраме, строй хората. Кой иска тука още да лети? Кой иска да гони още скитащи балони?!... Ти ли?!... Ти ли?!... Ти ли?!... *(Старшията размахва камшика и удря сочените от него. Удря яростно с крак. Още веднъж. Още веднъж.)*. Кой, питам?... Авраме, командвай! Пушки, на ремък! Ходом!... Марш!

Строените полицаи тръгват диагонално към дъно то на сцената, марширувайки, откъм единия им фланг крачи старшията. Диагонално, с простряни напред ръце, препъвайки се върви сякаш опипвайки въздуха Бабина душица.

БАБИНА ДУШИЦА. Спрете!... Стойте!... Чакайте!... Спрете!... Какво е това тъпкане? Какви са тия ботуши? Никой ли не ме чува? Боже... Изпотъпкаха благата билка! Тя е тук! *(Изправя се, върти се, търси да се ориентира на сцената, опипва наоколо си с ръце.)* Усещам дъха ѝ, никой ли не усеща дъха ѝ?!

ДАСКАЛ КИРО. Какво има, Бабина душице?

БАБИНА ДУШИЦА. Даскал Киро, тук ли си?

ИГОТО. Всички сме тук, Бабина душице.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Само Момо, Момо го няма!

БАБИНА ДУШИЦА. Блага билка тука изпотъпкаха. Най-рядката и ценна билка, тя за всяка телесна и душевна рана става. Не усещате ли, вечерникът дъхти на блага билка. Ех, такава е съдбата на билкаря, орисията му е такава, цял живот да търси блага билка и цял живот да събира проста Бабина душица.

ДАСКАЛ КИРО. С балона риза за Балкана можеше да се ушие, момчета, та да се белее ризата му отдалеко. На ветровито място сме се пръкнали, момчета, ту вихри ни отнасят в небесата, ту в безветрие попадаме, ту тих вечерник ще премине, ще пошепне, нещо тайно на

ухото ни. Вечерник се появи, най-нежният вятър. Той всяка птича перушинка вдига от земята.

АВРАМ ОПИТОМИТЕЛЯ. Момо е мъртъв, а перушинката му хвърчи.

ДАСКАЛ КИРО. Макар и мъртва, тя е перушинка от птица, която е летяла.

Една птича перушинка започва да пада бавно и светлее. Гърбом към нас хората гледат нагоре към перушинката. Тя се люлее, но не пада. Поемат я човешки длани. Гасне светлината, и нова перушинка светлее във въздуха.

Завеса

Издание:

Йордан Радичков
Опит за летене

Главен редактор: Димитър Градев

Редактор: Люба Ранджева

Технически редактор: Борис Зайков

София, 1980 година

Център за пропаганда и информация при държавно обединение
„Театър и музика“

Постановка:

Програмата е съставена от литературното бюро на НАТ „Иван Вазов“

Главен драматург: Чавдар Добрев

Драматург на постановката: Антония Каракостова

Художник на програмата: Асен Старейшински

Снимки: Иво Хаджимишев

Постановка — Младен Киселов

Художник: Дмитрий Кримов — СССР

Художник на костюмите: Венера Наследникова

Композитор: Васил Казанджиев

Музикално оформление: Мирчо Сливенски

Конструктор: инж. Узунов

Технически проект: инж. Мирчо Доков

Асистент-режисьор: Цветана Димитрова

Пом. режисьор: Анастасия Бакърджиева

Суфлър: Снежана Янкова

Ръководител на миманса: Пенка Тончева

Действащи лица и изпълнители:

Даскал Киро — н.а. Любомир Кабакчиев

Илийко — з.а. Николай Николаев

Бай Хаджи Аврам — Кирил Кавадарков

Петлето — Антон Радичев
Матей Ницото — Велко Кънев
Аврам Совалката — Георги Мамалев
Игото — н.а. Георги Георгиев — Гец
Петър — з.а. Ганчо Ганчев
Павел — Антон Карастоянов
Бабина душица — з.а. Емил Стефанов; з.а. Сава Хашъмов
Аврамчето — Юри Ангелов
Аврамовица — н.а. Маргарита Дупаринова; н.а. Виолета
Бахчеванова
Полицай — з.а. Венелин Пехливанов

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.